

PREZENȚA CITITORULUI

Orice discuție despre presă, orice referire la problemele ziaristicii trebuie să situeze într-un plan evident existența cititorului, exigența și necesitățile de spirit ale acestuia, calitatea pe care o are de a se contopi integral cu ideea de mișcare publicistică.

Neîntreruptul „față în față” dintre presă și cititor este un reciproc generator de opinie. Devenind nulă în afara participării cititorului, presa reușește să-l implice pe cititor în deliberarea curentă a societății noastre socialiste, să-l angajeze moral în dezbaterile politice, sociale și culturale a țării și a planetei.

Condiția cititorului român contemporan a cîștigat considerabil în substanță. La ora actuală, în baza principiilor partinice de ridicare a nivelului spiritual al poporului, accesul la presă este o realitate elocventă, la scara națională.

Prin presă, cititorul este neconținut în miezul problemelor propriului său destin politic, a propriei sale desfășurări cetățenești. În marea majoritate a cazurilor, cititorul se simte subiect al presei, fapt care îi dă un plus de notorietate și îl plasează, credem, deasupra obișnuitei accepții a noțiunii de public. De la bun început este exclusă pasivitatea cititorului, relația dintre el și presă întemeindu-se pe o participare constantă, pe o similitudine a viziunii de viață, pe o concordanță a înțelegerii și interpretării evenimentelor. Dacă presa are capacitatea de netăgăduit de a sintetiza, de a generaliza, de a activa, de a extrage esențialul — cititorul, la rîndul lui, este elementul chemat să confirme socialmente adevărul presei, eficacitatea cuvintului jurnalist.

Educînd și informînd, presa se îndreaptă nemijlocit către cititor. Acesta, recepționînd acțiunea educațională și informațională, este considerat în fond un factor răspunzător al orînduirii socialiste, i se atestă odată în plus calitatea lui activă și marile virtuți de discernere. În această ordine de idei, Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism — accentuează tocmai finalitatea activității ideologice, politice și educative, activitate în spațiul căreia relația cititor-presă își află un loc prioritar și care „trebuie să aibă drept țel făurirea omului nou, cu conștiință înaintată, făuritor al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului. Activitatea ideologico-educativă trebuie să fie pătrunsă de spiritul umanist al concepției noastre revoluționare, să pună în centrul ei omul”.

Una dintre formele de manifestare a acestui om este și aceea de a fi cititor al presei. Cititor care dispune de tot dreptul de a avea la îndemînă o presă vie, atractivă, care are tot dreptul să ceară presei dinamism, incisivitate, spirit și variație, să respingă mediocritatea expresiei ziaristice și platitudinea.

Cititor care devine — în același timp — prieten, confident, judecător, tovarăș de ideal al presei.

CRONICA

Cred unii că poezia care exprimă sufletul și năzuințele istorice ale unui popor echivalează cu însușirea cuvintelor de rezonanță retorică. De aici — privirile cam de sus aruncate cîteodată autorilor de lirică cetățenească de către critici sau chiar de confrății scriitori, în temeiul unei pretense facilități.

Nu contest că se poate versifica relativ ușor și corect, folosind doar noțiuni referitoare la patrie, popor, strămoși, țară, glorie, vatră etc. Dar asemenea compoziții, care nu pornesc din suflet, rămîn fără suflet. Ele nu pot încălzi mai mult decît ar încălzi un foc de paie o ceată de drumeți înnoptînd în cîmpie.

Personal, justificîndu-mă prin experiența mea, ca unul care am scris multe poezii patriotice, poezii de atitudine politică, fie că îmbracă formula evocării istorice, fie pe aceea a cîntecului de rezonanță cetățenească, pot spune că — indiferent de rezultate — am pornit totdeauna de la un imbold lăuntric.

Nu vreau să mă refer la rezultatele

artistice, — criticii sînt, aici, la ei acasă. Am constatat însă că, de cîte ori m-am exprimat mai direct și mai sincer, am simțit în ochii tuturor celor care m-au citit sau m-au auzit recitînd, bucurie și satisfacție. În asemenea momente am emoția comuniunii sufletești, a mărturiei permise și înțelese.

MĂRTURISIRE

Poezia am înțeles-o totdeauna ca o mărturisire care, în același timp, este și o căutare, e mărturisire și căutare de sine, a unui sine care vine de departe și se revărsă în noi, tot așa cum în noi se revărsă și prezentul trăit cu intensitate.

Poetul este atunci un exponent al acestui sine comun, al poporului și al țării sale. Confesiunea lui, ca să aibă

puterea de a încheia o trăire autentică, nu poate fi decît profundă, sinceră, cinstită, fie că îmbracă formulări directe, precise, fie că își asociază gamele unei sensibilități foarte nuanțate, difuze, răscolitoare chiar, cînd folosește tonurile șoaștei.

Dar confesiunea răspunde totodată neastîmpărului care se numește căutarea de sine, răspunde neliniștilor unei conștiințe în perpetuă veghe, tinzînd să se definească mereu, în raport cu tot ce a fost și cu tot ce este, oameni și lucruri, natură, strămoși, privilegiți, elanuri și sacrificii, lupte și izbînzi. Toate aceste puncte de reper ne situează față de noi înșine și față de istorie, subliniind atașamente și datorii înalte. În ultimă analiză, sinele poetului exprimă chipul și năzuințele patriei de totdeauna.

Poezia reprezintă, de aceea un act de angajare — un act patriotic menit să îmbogățească sufletele, mințile, comorile sufletești ale neamului.

George LESNEA

CUCERIREA UNIRII

Poporul român serbează la 24 ianuarie una din cele mai însemnate zile din trecutul său. Înainte de 1859, Țările Române erau despărțite.

În lumina unor idei largi și generoase ale timpului, s-au format generațiile de luptători români, care și-au făurit un crez al vieții în slujba țării și neamului lor, prin cele două mari dorințe: libertatea și unirea națională. Tinerii, care în numele acestui ideal au activat în revoluția din 1848, fiind înfrinți prin reacțiunea internă, sprijinită de unele puteri străine, au fost nevoiți să se refugieze. Dar nimeni și nimic nu se mai putea împotrivi avîntului cu care românii, redesteptăți la o nouă viață, luptau pentru unitate. Generația de la 1848 și 1859 a fost o generație de luptă pînă la sacrificiu, dar și de biruință. Căci luptătorii de atunci au știut să mobilizeze un neam întreg. Tinerii revoluționari români, oriunde s-au aflat, au stăruit să informeze cercurile politice și să cheme atenția lumii civilizate asupra drepturilor și năzuințelor poporului român. Luptînd împotriva oricăror vrăjmășii, ei au reușit să determine convocarea *Divanurilor ad-hoc*, care au cerut în modul cel mai categoric Unirea Principatelor într-un singur stat, dorință unanimă și, în același timp, singura soluție pentru a rezolva doleanțele atît ale moldovenilor cît și ale muntenilor. Dar puterile europene mari care și asumaseră arbitrar dreptul de a decide asupra țărilor și popoarelor mai mici, au prevăzut prin Convenția din 1858, numai o unire nominală a Principatelor, fiecare urmînd să-și aibă un guvern

Emil DIACONESCU

(Continuare în pag. 7)



I. BĂRLEANU, V. FLOREA

„Poporul aclamă Unirea”

SEMNIFICAȚII ale anului 1975

Anul 1975 încheie primul cincinal din etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră. „În accelerarea dezvoltării economiei românești — sublinia tovarășul

Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XI-lea al partidului — un loc deosebit de important ocupă cincinalul 1971—1975”. Pe baza sarcinilor stabilite de Conferința Națională a partidului din 1972 și a angajamentelor asumate de oamenii muncii, în înfăptuirea prevederilor actualului plan cincinal s-a obținut un mare avans. În cursul noului an, depășirile vor fi amplificate, asigurîndu-se astfel îndeplinirea cincinalului înainte de termen. Ca urmare, dinamica dezvoltării noastre economice s-a accentuat comparativ cu cincinalul anterior. În acest sens, este con-

cludent faptul că ritmul mediu anual de creștere a venitului național în perioada 1971—1975 se ridică la 12,6 la sută, față de 7,7 la sută în perioada 1966—1970.

Totodată, anul 1975 constituie și punctul de plecare pentru viitorul plan cincinal. Forțele de producție existente la sfîrșitul acestui an vor condiționa, în mare măsură, realizarea sarcinilor mărețe stabilite prin Directivele Congresului al XI-lea, pentru perioada

Ioan D. ADUMITRĂCESEI

(Continuare în pag. 7)



ADRIAN MARINO: „critica ideilor literare“

AI. ANDRIESCU

Cartea recentă a lui Adrian Marino este, fără îndoială, una dintre cele mai interesante de acest gen, din întreaga literatură a problemei, iar autorul ei, o adevărată autoritate într-un domeniu puțin explorat la noi. Ea vine să completeze și, într-un fel, să încununeze un întreg sistem teoretic și o metodă critică, elaborate în treptele care poartă aceste titluri: **Introducere în critica literară**, Editura tineretului, 1968, **Modern, Modernism, Modernitate**, Editura „Univers”, 1969, **Dicționar de idei literare**, Editura „Eminescu”, 1973, **Critica ideilor literare**, Editura „Dacia”, 1974. Legătura, declarată în Prefața cărții recente, dintre aceste trepte, care marchează etapele unei elaborări minuțioase, este pusă în vedere de circulația ideilor, dar și de definițiile și de comentariile care trec și se topesc dintr-un volum în celălalt. Să se compare, de exemplu, partea introductivă a **Dicționarului**, **Pentru o „nouă critică”: critica ideilor literare**, cu capitolele: **Pentru o „nouă critică” și Creșterea hermeneutică din Critica ideilor literare**. Este o evoluție firească, marcată de reluarea unor idei de bază, formulate anterior, și de integrarea lor sintetică, în cadrul unui proces hermeneutic creator, așa cum îl concepe autorul.

Obiectul asupra căruia se aplică cu pastene și cu o plăcere măturisită (v. **Dicționar**, p. 2 și urm.) Adrian Marino este ideea literară, concepută, conform principiului director - al întregului său sistem critic, ca **operă modelabilă**. Scopul urmărit depășește o reacție polemică normală, adeseori foarte ascuțită, deși aceasta nu lipsește și de un anumit farmec argumentării, pentru a se contura într-un obiectiv științific foarte precis: „A delimita cu o maximă rigoare posibilă ideile literare, a le defini și sustrage cât mai mult confuziei, tocmai acesta este obiectivul (ideal) al criticii noastre” (p. 43). În acest sens, Adrian Marino a inventariat, analizat și definit, într-un mod cuprinzător și, de ce n-am spune-o, adeseori infailibil, cu toate că simțim, când facem această afirmație, amenințarea scepticismului care vine chiar de la autor, când vorbește de o „finalitate utopică, ideală”, a unei astfel de întreprinderi (p. 51), douăzeci și opt de idei literare în primul volum (A-G) al monumentalului **Dicționar de idei literare**, operă vastă, proiectată în mai multe volume. Operația practică devansează, în parte, elaborarea teoretică integrată a metodei, expusă în germene în partea introductivă a **Dicționarului** și definitivată abia în **Critica ideilor literare**.

Declarațiile de principiu ca și țelurile pe care și le propune Adrian Marino îl anexează, într-un mod cu totul personal, după cum vom încerca să arătăm, „noi critici”, fără ca elaborările sale teoretice să se subordoneze vreunei din multiplele ei direcții: „Punctul de plecare este oferit, bineînțeles, de teoria actuală a modelelor teoretice, adaptată, reformulată și îmbogățită în funcție de noul său obiectiv: ideea literară. Adevărul este că nu există nici o teoretizare și aplicare sistematică a teoriei modelelor în domeniul ideilor literare. Noua metodă urmează a fi „inventată” și demonstrată în toate articulațiile sale. Tre-

buie precizat de la început că nu poate fi vorba în nici un caz de o simplă aplicare a unui model-pilot existent, lingvistic, logico-matematic etc., în sfera ideilor literare, ci de a propune o metodologie fundamentală inedită (măcar în intenție), într-o perspectivă consecvent hermeneutică” (p. 108). Tocmai în această adaptare și reformulare, în funcție de noul obiect, a unor teorii moderne, stă întreaga capacitate de invenție, creatoare, a criticului: „A delimita un nou spațiu în interiorul teoriei generale a modelului, a-l organiza, a-l defini, aceasta este încercarea noastră de contribuție” (p. 342). Nur putem intra într-o discuție tehnică de detaliu. Două sint, însă, după opinia noastră, aspectele mai importante care indică locul aparte pe care-l ocupă „critica ideilor literare”, așa cum o înțelege Adrian Marino, în cadrul „noii critici”. Nu este vorba, așadar, doar de o simplă deplasare a „noii critici” de la textul literar la ideea literară, ci de o reconsiderare a metodelor ei, de o înțelegere personală a scopului și, în ultimă analiză, de „inventarea” unei metode proprii, adecvate obiectului cercetării.

Adrian Marino atrăgea atenția, încă în **Introducere în critica literară**, asupra înțepinerii abuzive a unui climat artificial de adversitate între structuralism și istorism (pp. 254-255). Divorțul dintre punctul de vedere istoric al criticii tradiționale și cel sincron, susținut de „noua critică”, în cercetarea literaturii, este o consecință îndepărtată a separării propuse de Ferdinand de Saussure între lingvistica diacronică și cea sincronă, după un secol de dominare a istorismului, în cercetările lingvistice, inaugurat de primii comparatiști și practici cu strălucire și de maestrul lingvistului genevez, neogramaticii K. Brugmann, H. Osthoff și A. Leskien. Adrian Marino încearcă operația de apropiere și de împăcare a unei „viziuni diacronice, evidentă în toate cercetările sale consacrate ideilor literare, cu „principiul structural, sincron prin definiție” (**Introducere**, p. 254). Se încearcă, în felul acesta, stingerea vechii adversități, ieșită din moștenirea lui Saussure, de care el însuși a fost străin, dovadă că pozitivismul l-a revendicat cu cea mai mare hotărâre (Fr. Schürer. Vezi Iorgu Iordan, **Introducere în studiul limbilor romane**, Iași, 1932, p. 337). Opoziția dintre structuralism și istorism, care-i pune pe adepții noii critici „nu o dată în dificultate”, va fi alimentată, observă Adrian Marino în **Introducere**, de „vechea dispută dintre estetism - istorism”, dovăduindu-și și în felul acesta „lipsa de sens” (pp. 254-255). Incluziunea punctului de vedere istoric în „noua critică” este reclamată astfel de autorul **Introducerii**: „Va trebui încă o dată să ne reamintim că orice structură, oricât de închisă și de constantă ar fi, întrucât are o geneză, apare în cadre istorice date, cristalizează într-un mod specific un moment istorico-social, folosește limba ca mijloc de expresie, n-are cum se sustrage realităților și condițiilor istorico-sociale” (p. 255). Această poziție, perfect justificată, apare la fel de ferm formulată, dar mai nuanțată, în funcție de necesitatea de a stabili un model teoretic al ideii literare, pe urmele lui Ro-

man Jakobson și ale altora, și în **Critica ideilor literare**, nu fără a se atrage atenția asupra unor dificultăți de ordin metodologic: „Capitolul cel mai dificil al acestui „sistem” critic privește, fără îndoială, relațiile dintre „model” și „istorie”, realități în evidentă tensiune dialectică. Modelul implică sincronicitate, sistem de constante, recurență, tipizare, circularitate; istoria presupune, dimpotrivă, desfășurare, evoluție, individualizare, determinare, perspectivă și analiză riguroasă diacronică” (p. 190). Adrian Marino va vorbi, trăgând toate consecințele din caracterul bine și profund demonstrat al „autonomiei relative a modelului” (cap. VI) de „istoricitatea și determinarea relativă a modelului” (ibid.). În felul acesta, „opoziția absolută dintre sistem, model și istorie”, fi apare autorului, care o respinge, legitimând „modelarea istoriei ideilor literare”, „pur metafizică” (p. 206). În acest punct, delimitările lui Adrian Marino în interiorul „noii critici” îl împing tot mai mult în afara ei, către o metodă cu un pronunțat caracter personal.

Un alt punct de ruptură între „critica ideilor literare” și „noua critică”, fără a mai vorbi și de condamnarea „limbajului prea tehnic, pedant, fără umor, adesea chiar rebarbativ” (p. 145) folosit de reprezentanții ei, îl formează finalitatea actuală critică. Aceasta are în vedere întotdeauna, remarcă Adrian Marino, „o valorificare, operație foarte contestată sau pur și simplu ignorată de „noua critică” (p. 228). Critica ideilor literare „sanționează și validează ideile literare” (ibid.). Modelul devine, în felul acesta, un „reper în același timp structural și axiologic” în baza căruia se emite o „judecată pozitivă sau negativă”, creindu-se posibilitatea unei ierarhizări a ideilor literare. (p. 229). În această perspectivă, ignorarea istoriei devine cu totul utopică. În consecință, „criticul ideilor literare nu poate fi decât un istoric, un teoretician, un hermeneut și un „judecător” de idei literare întruniți într-o singură persoană” (p. 230). Se întrezăresc aici elementele unui autopoortret la care lucrările autorului ne obligă să subscriem.

Condamnând improvizațiile criticii impresioniste, cu amăgitoare ei fulgurații stilistice, obiectul unei polemici necruțătoare și în paginile acestei cărți, ca și istorismul excesiv al criticii pozitivistice, preocupată numai de explicarea procesului genetic al operei literare, Adrian Marino, chiar când își declară afinități moderne, poartă în suflet nostalgia marilor construcții hasdeene. Spirit enciclopedist, de o mare putere sistematizatoare, folosește erudiția („fără o anume erudiție critica ideilor literare este de neconștient”, p. 311) în mod creator, pentru a construi mari viziuni de ansamblu, de o perfectă coerență logică în organizarea minuțioasă a părților. Tendințele teoretice utopice sînt dominate, cînd se ivesc, de o mare disciplină și rigoare clasică pe care o mărturisește undeva. Sintezele critice ale lui Adrian Marino în domeniul ideilor literare sînt fundamentale și deschizătoare de largi și rodnice perspective.

profil

ION VLAD, preeminența teoreticianului

Vocația fundamentală a lui Ion Vlad este aceea a unui teoretician de excepție, dublat de un critic profund al literaturii române și străine. Prioritatea teoreticianului în fața criticului nu trebuie să ducă la concluzia că Ion Vlad privește totul cu ochii ideologului savant, îngropat în fișe, indisponibil pentru literatura propriu-zisă. Teoreticianul face critică cu același succes ca și criticul literar. Vocația ideilor nu interzice vocația analizei. Ideolog și critic literar de solidă formație universitară, Ion Vlad este un spirit critic care iubește rigoarea, exactitatea, demnitatea și sobrietatea demersului critic. Toată opera critică (între analiză și sinteză, Descoperirea operei, Povestirea, Destinul unei structuri epice Convergențe, Romanul românesc contemporan) a lui Ion Vlad tinde spre construcție, spre sinteză. Teoreticianul e la curent cu ultimele metode critice; criticul literar e interesat efectiv de ultimele romane apărute. Raportul, și deloc opoziția, teoretician - critic este de natură să ne facă să înțelegem o sensibilitate și o operă, un program și o atitudine, un destin și o morală. Ion Vlad are un program lansat de pe pozițiile unor principii critice moderne. Modelul este pină la un punct structuralismul. Criticul nu abuzează însă de metodă. El o preia cu conștiința că modelul de critică românească nu e inactual, nu este un „impas”. Modernitatea unor formule critice de ultimă oră nu s-a născut pe un teren gol. Ion Vlad respectă și fructifică tradițiile criticii literare românești. Modul cum o face se poate vedea în sinteza Povestirea. Destinul unei structuri epice. Povestirea românească este recitată de Ion Vlad din perspectiva unei evoluții epice, a unei structuri cu valoare de arhetip. Apelînd la structuralism, Ion Vlad n-a cedat exclusivismului: nu absentează din această operă fundamentală a criticului, examenul istoric, studiul comparativ, definirea formelor literare. După Ion Vlad, povestirea „a) se află la începutul epicului în calitate de nucleu al eposului, b) reprezintă semnul distinctiv al epicului, fiind comunicat prin naratiune c) angajează termeni care edifică o structură specifică, încorporînd: emițător, receptor, mesaj etc., în limitele unui discurs specific, d) manifestîndu-se ca posibilitate a limbajului, e) dar presupunînd o anumite viziune asupra lumii, obiectul experiențelor și locul suprem al aventurilor epice, constituite în „istorisirii”. Studiul se ridică pe aceste idei.

Definirea povestirii este realizată exemplar în funcție de forma ei fundamentală, de cauzele relațiilor, de ordinea unor forme derivate, de narator, de stil, de puterea de rememorare, de comentariile povestitorului, de spațiul și timpul epic, de codurile ceremonialului, de frecvența temelor. Povestirea deține însă o calitate care o face unică: eternitatea. Povestirea se confundă cu memoria. Ion Vlad urmărește, și foarte documentat, evoluția povestirii în literatura română și universală, delimită pe romancier de povestitor. Noi avem, și încă de la începuturi, o literatură de povestitori. Prozatorul care rupe cu această tradiție este Liviu Rebreanu. Povestitorii nu au dispărut însă cu totul; povestirea ca formă de comunicare, ca voce a romanului modern, nu și-a pierdut rolul, intimitatea. Povestirile lui V. Voiculescu sînt un semn că arta epică este „o reînnoire a surse primare și o neconținută restituire a acestora”. Sinteza lui Ion Vlad, pe lângă comentariile strict teoretice, ne introduce în opera celor mai reprezentativi povestitori români. Analiza trăiește sub semnul ideii. Personaj, temă, compoziție, tipul de comunicare narativă, cod, toate își descoperă existența în povestire și sînt elemente fundamentale ale povestirii. Poeticianul Ion Vlad studiază structura povestirii cu conștiința că genul și-a păstrat pînă astăzi tineretea. Poetica povestirii este tot ce s-a scris mai solid, mai profund, mai la obiect, mai serios la noi în această direcție. E triumful ideii de construcție în critică.

Preocupat de conceptele teoriei literare, ale criticii și istoriei literare, de metamorfozele lecturii, Ion Vlad n-a abandonat critica propriu-zisă. El recitește clasicii dintr-o perspectivă modernă; ne inițiază în structurile epice ale lui Mihail Sadoveanu și I. Agârbicului, ale lui Dimitrie Anghel și Liviu Rebreanu, în dramaturgia lui Ni-

(continuare în pag. 5)

Z. SĂNGEORZAN

● mențiuni critice

TRAIAN FILIP: Crivățul bate năprasnic

Scrisă la vîrsta de 20 de ani, în decurs de 25 de zile, cartea de tinerete a lui Traian Filip, editată la o apreciabilă distanță în timp, apare cititorului contemporan surprinzător de matură în raport cu informația de mai sus și, în același timp, neașteptat de poetică - adolescentină pentru o carte de o manifestă gravitate tematică. Încît, chiar presupunînd o eventuală supervizare operată de autorul adult asupra manuscrisului unui debut acronologic, sentimentul esențial este acela al descoperirii unui univers irepetabil, capabil să angajeze nu numai nostalgiile autorului, dar și ale celor care pot depune mărturie asupra autenticității precizărilor de pe copertă. Chiar dacă în planul individualizării personajelor (exceptîndu-l poate pe viforosul Arthur) pot fi semnalate, în cazul acestei ultime (și, în același timp, prime) cărți a lui Traian Filip, evidente carențe; chiar dacă tentația unui gest atocuprinzător (narațiunea se desfășoară într-un cadru geografic de remarcabilă amplitudine, investigînd totodată multiple medii sociale) a pus la încercare inexperiența autorului, răzbate, totuși, în această carte, ceva din relieful dramatic al epicii, filigranat discret dar lizibil pe sensibilitatea adolescentină, deprinsă să înțeleagă mai mult cu inima decît cu mintea. De unde și întempestivitatea eroilor, tragedia războiului și aversiunea în fața ororilor fasciste determinînd acte de bravadă sau chiar de eroism, chiar înainte de a se fi cristalizat o limpede conștiință și o corespunzătoare fundamentare de drept, a gestului săvîrșit. Ieșind din adolescentină, eroii vor avea, de altfel, de trecut prin focul unor memorabile evenimente, la capătul cărora maturizarea va însemna implicit întemeierea profund angajată a unui destin de lucidă participare la reclădirea țării și a vieții unui

întreg popor. Prag al unei superioare înțelegeri, la pășirea căruia Arthur, cade ucis în luptă cu bandele înarmate, retrase în munți. Final cu caracter de simbol, omagierea celui căzut interferîndu-se cu forfota noilor brigadieri veniți pe șantierul, trecut și el, între timp, în legendă. Alte personaje, multe, prea multe chiar, parcurg paginile cărții într-o evocare discret-sentimentală, care depășește categoric valoarea de document, nu fără a și-o adăuna. Ca un merit în plus. Ca o mărturie legată de un anume moment literar și de un distinct moment-start al unui notabil traseu scriitoricesc. Dublă perspectivă care dă teme unei adecvate receptări a acestei cărți.

Sergiu TEODOROVICI

Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea

Volumul de care ne ocupăm include rodul studiilor întreprinse de un grup de cercetători de la Institutul „G. Călinescu” din București (Marin Bucur, Rodica Florea, Slancu Ilin, Emil Manu, Al. Melian, I. Opreșan, Ovidiu Papadima, Anca Rîzescu), sub îngrijirea științifică a profesorului Papadima, care este și autorul unui competent studiu introductiv. Sînt cercetate 23 de periodice dintre 1868 și 1907, grupate în patru mari secțiuni, după criterii discutabile, dar, în general, admisibile: 1. Reviste cu caracter academic („Transilvania”, „Ateneu român”, „Revista Nouă” ș.a.); 2. Periodice îndrumate de Al. Macedonski („Independentul literar”, „Lumina” ș.a.); 3. Reviste cu preocupări umanitare („Adevărul ilustrat”, „Carmen Sylva” ș.a.); 4. Reviste populare și de familie („Amicul familiei”, „Foaia pentru toți” ș.a.). Pentru a se evita paralelismele s-a renunțat, cu

toată însemnătatea lor, la discuția asupra unor reviste apărute mai ales între 1880 și 1900, cum sînt „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Literatorul” sau „Vatra” pentru care există studii publicate anterior. În cadrul secțiunilor indicate mai sus, fiecărui periodic i se dedică un articol monografic. Acesta are o parte de istorie propriu-zisă, care urmărește îndeosebi situarea în viața socială și culturală. Urmează o cercetare amănunțită, uneori exagerat de amănunțită, adică relevînd fapte sau date pe care le socotim a fi de interes minim (denumiri de tipografii; adresele redacțiilor; înregistrarea și chiar comentarea unor scrieri fără valoare literară), a conținutului revistei. S-au urmărit, mai întotdeauna influențele curentelor literare ale sfîrșitului de secol sau ale diverselor orientări, atitudinile literare noi, contribuția marilor scriitori, punerea în lumină a unor date puțin sau deloc cunoscute privitoare la aceștia sau la alți literați, traduceri și selecțiile din literaturile străine, debuturile și semnificațiile lor. În paragrafe speciale se discută, deși nu întotdeauna cu spiritul critic necesar, și luările de poziție politice, așa cum rezultă ele din articolele program, din editoriale și publicistică, precum și rubricile culturale, de istorie sau științifice. Folosînd aceste linii-mărmă de principiu, cu toate variațiile de rigoare impuse de caracterul unei publicații sau al alteia, sînt alcătuite schițe monografice de netăgăduit interes istoric și literar. Acestor studii li se adaugă un succint articol (Reviste transilvănene de la sfîrșitul secolului al XIX-lea) scris de Emil Manu.

Fără a trece cu vederea unele inadvertențe sau erori de apreciere precum și faptul că motivele alegerii celor 23 de reviste din noianul de publicații periodice apărute în epoca respectivă nu sînt explicate, trebuie să recunoaștem că întreprinderea cercetărilor de la Institutul „G. Călinescu” este mai mult decît binevenită.

Remus ZĂSTROIU

Rep.: Formulind într-un mod oarecum mai simplu tema abordată — și anume, educația tinerilor de azi, pentru ziua de mâine — ne propunem să punem discuția de la considerarea funcției idealului de viață în procesul integrării școlare, profesionale, sociale. Ideea ca întregul comportament moral însuși în școală să se bazeze pe opțiunile pe care va avea să le facă tânărul, mai târziu, în viață, poate fi extinsă, credem, la întregul proces instructiv-educativ, menit a permite tânărului să facă față nu numai exigențelor imediate, ci și a celor de pe parcursul întregii sale cariere profesionale. Aspect nu lipsit de însemnătate în ceea ce privește procesul de elaborare a personalității tânărului, proces în centrul căruia stă, după cum știm, munca. Or, dacă personalitatea umană se fundamentează pe memorie, opțiune, anticipare, iată-ne ajunși la problema idealului de viață, al cărui rol în viața tânărului am vrea să-l considerăm din perspectiva practicii propriu-zise.

Carmen Bernic: Pentru noi, tinerii, idealul înseamnă, cred, mai mult decît pentru oricare vîrstă. În ce mă privește, idealul nu reprezintă altceva decît o sumă de aspirații, canalizate într-o anumită direcție. Altfel spus, eu văd idealul drept un plan proiectiv, vizînd o deplină realizare în viață. De cîte ori este întrebare un tînăr în legătură cu idealul lui de viață, răspunsul face evident caracterul predominant al idealului profesional. Pe de altă parte, în plan moral, ca să spunem așa, predomină modelele luate din cărți, filme, neexistînd chiar în toate cazurile o deplină convergență între idealul profesional și modelul respectiv. De unde, o anumită incongruență...

Lucrețiu Mazilu: Idealul comunist presupune tocmai o optimă însumare a tuturor acestor factori educaționali.

Rep.: El poate fi considerat din perspectivă teoretică, sau din cea practică, a modelelor care-l ilustrează. Scopul discuției noastre este de a aprecia măsura în care normele și exemplele concrete oferite tînărului îi influențează comportamentul, îl ajută în considerarea proiectivă a existenței sale, desfășurate sub lumina unui ideal.

Radu Munteanu: Ideal pentru un tînăr-viitor inginer ar fi să lucreze într-o întreprindere nouă, împreună cu care să intre o dată în viață, pe care să o cunoască pînă la ultimul colț și ale cărei probleme să le stăpînească perfect. Este deci și acesta un ideal care poate fi afectat însă nu numai de faptul că intri într-o întreprindere mai veche, dar și pentru că, în prima sau în primele săptămîni nu îți găsești locul, nu primești confirmarea unui climat care să-ți permită să te realizezi. Există, e drept, „prieteni tînărului angajat“, dar nu numai la o asemenea formă, să-i zicem, festivă, de integrare, mă refer. Ca să nu mai spun că intervin sumedenie de treburi de rutină, birocratică, care nu pot să nu te dezamăgească atîta vreme cît ai visat cu ardoare să faci cercetare, proiectare... Poate treburile de rutină ar trebui făcute de altcineva.

Rep.: Care, la rîndul lui, se poate plînge de ele, sub forma unei la fel de asemănătoare dezamăgiri. În fond, cineva trebuie să facă și asemenea treburi de rutină. Pasiunea pentru o meserie n-ar trebui să se manifeste numai pentru aspectul, să-i spunem, spectaculos al meseriei. În același timp însă, dacă vom considera, împreună cu Hegel, școala drept mediu tranzitoriu dintre familie și societate, trebuie să recunoaștem importanța deosebită a momentului cînd, părăsind acest mediu, tînărul cunoaște impactul cu viața socială. Moment de ratificare a posibilităților practice existente de împlinire a idealului profesional. Poate nu numai a celui profesional.

C. Gilea: Încrederea acordată tînărului este, într-adevăr, decisivă pentru evoluția lui ulterioară. Încredere pe deplin meritată, de altfel. Sînt întreprinderi, cum este „Victoria“ din Iași, de exemplu, în care media de vîrstă este de 20 de ani, iar utilajele cu care este dotată această întreprindere sînt dintre cele mai complexe. Și iată că acești tineri au reușit să se acomodeze obțin rezultate bune, în raport cu parametrii producției mondiale. Toate acestea pledează convingător pentru capacitatea tineretului de a se integra activ în profesiune, în colectiv, în viața socială. Particip trimestrial la plenary C.C. al U.T.C., unde se prezintă rezultatele obținute pe întreaga țară. Și trebuie să mărturisesc că îmi crește inima ori de cîte ori este citat Iașul pentru succesele dobîndite. Știind însă că nu chiar toți tinerii au pus umărul, trăiești o anumită mîhnire, legată, să spunem, de procentul de comportamente nedorite...

Vasile Teodorescu: Cineva a spus „mîine nu îl repetă pe ieri,

mîine face să înflorească ceea ce astăzi există numai virtual“. Nu putem să nu observăm măsura în care dinamica civilizației contemporane influențează procesul de structurare și de afirmare a unui sistem de valori, inclusiv a ceea ce numim idealuri-valoare. Poate parea paradoxal, dar tocmai acest dinamism încarcă cu un plus de responsabilitate întreg procesul educațional, care trebuie considerat cu toată seriozitatea încă de la cea mai fragedă vîrstă

nu mai este familia din urmă cu decenii. Acum este aproape de neconceput ca soția să stea acasă. Or, cînd ambii soți sînt în producție, se pune problema cît timp le rămîne pentru educația copiilor. Iar tinerii, ca nouă generație, pun și ei alte probleme. Gh. Rotărescu: Aș dori să fac o precizare. În zilele noastre partidul și statul acordă o deosebită atenție formării omului, care este piesă de bază a societății. Sistemul de învățămînt cu-

nistică pentru că nu fac matematică. Restrîngîndu-și inevitabil orizontul șanselor, opțiunea lor este treptat limitată...

C. Bernic: Au șansa că termină cu „bine“ și iau un bacalaureat. Dar după aceea?

Gh. Rotărescu: Rămîn cu liceul, dar nu vor să muncească în fabrică, considerînd că mai au șansa să urmeze mai departe. Între timp însă stau și beau la bar, la cafenea, materia se schimbă și ei nu reușesc să se integreze.

școală. Nu e deci de mirare că școala are promoții foarte slabe, iar uzina are destule cadre tinere slabe. Personal cred că un ideal îl constituie nu neapărat să fii un Năstase, Coandă, Piersic sau — mai accesibil, poate — un Romcescu. Un ideal poate fi și acela de a fi un bun specialist, un apreciat muncitor. Ceea ce nu elimină de fel celelalte idealuri — moral, estetic etc. Există muncitori cu o bogată cultură, poți discuta cu ei muzică, teatru, știință, de toate. După cum există specialiști, intelectuali, cu care nu poți discuta nimic.

Gh. Rotărescu: Există, în orice uzină, cursuri de perfecționare. Ele dau un mare randament. Și nu vă imaginați satisfacția pe care o ai după ce ai realizat un produs nou, fapt care implică nu numai execuție, dar și stăpînirea procesului în cunoștință de cauză, poate chiar și creație.

C. Bernic: Practica în producție trebuie să cultive aptitudinile multilaterale ale tînărului și să-i deschidă multiple perspective de realizare în viață. Eu, de exemplu din clasa a V-a pînă într-a XII-a, o zi pe săptămînă am făcut practică la cusut nasturi și fețe de pernă. Dacă, să spunem, nu reușesc la facultate, unde mă integrez? Și un alt aspect. Pentru a mă putea pregăti mai bine, am învățat limba engleză, să pot consulta și studii care nu sînt traduse la noi.

În sfîrșit, aș vrea să mai adaug că mulți tineri își restrîng, de astă dată nu numai șansele, dar și posibilitățile de formare a unei armonioase personalități, prin limitarea studiului. A te pregăti pentru propria ta specialitate nu înseamnă să neglijezi alte obiecte, după cum a fi un bun specialist nu înseamnă să nu citești literatură, să nu frecventezi sălile de concerte. De altfel, vorbind de pregătirea tînărului pentru viitor, trebuie să avem în vedere și mutațiile care vor avea loc în cadrul profesiunilor, mutații cărora tînărul le va putea face față numai printr-o pregătire multilaterală.

Rep.: După cum interesul pentru artă nu trebuie să fie nici el unilateral, așa cum se întîmplă cînd concerte de muzică ușoară din Sala Sporturilor sînt asediate pur și simplu, iar Filarmonica ieșeană, formațiune de un remarcabil prestigiu, luptă cu greu să-și asigure la Iași o audiență responsabilă.

V. Teodorescu: Pentru că am vorbit de ideal și realitate, s-ar impune ca și normele în vigoare să favorizeze o cît mai elevată accepție a termenului de realism. Atunci cînd realism înseamnă să te căsătorești în facultate pentru că, eventual numai cu media șapte, să i-o iei înainte, la repartizare, celui cu media nouă, lucrurile nu pot decît să producă o dublă rată. În loc să învețe, tînărul se mulțumește să-și asigure o „partidă“, ratînd o adecvată pregătire în specialitate; în loc să se căsătorească din dragoste, el se căsătorește „conjunctural“, ratînd posibilitatea de a întemeia o veritabilă familie.

R. Munteanu: Poate că și sistemul de acordare a burselor ar trebui orientat mai hotărît către stimularea unei temeinice pregătiri...

C. Gilea: Există probleme, categoric; esențial rămîne faptul că, în ceea ce privește idealul, el nu trebuie tratat abstract, rupt de practică, așa cum se mai face pe la unele ședințe, unde tinerii ridică probleme, care probleme sînt notate, fără însă ca cineva să se mai gîndească la faptul că ele s-ar putea rezolva sau că, într-o ulterioară ședință, trebuie dat un răspuns, o explicație. E foarte comod așa, dar de ce să ne mirăm atunci că unele ședințe plictisesc?

Discuția a continuat mult după ce stenografa și-a încheiat misiunea, intervenind chestiuni legate de preferințe literare, plastice, cinematografice, cu referiri la emisiuni de televiziune, la eficiența și oportunitatea modelelor pe care societatea, prin intermediul mass-media le oferă tineretului, etc.

Limite de spațiu ne pun în situația de a rezuma doar această parte a discuției, nu mai puțin revelatoare în legătură cu modul în care idealul, ca demers proiectiv, centrează azi aspirațiile tînărului: un tînăr dornic să-și confrunte părerea cu ceilalți, să-și verifice propriile opțiuni, să se situeze cît mai responsabil în raport cu cerințele societății și cu exigențele pe care aceasta le va pune, în perspectivă, în fața tînărului de azi.

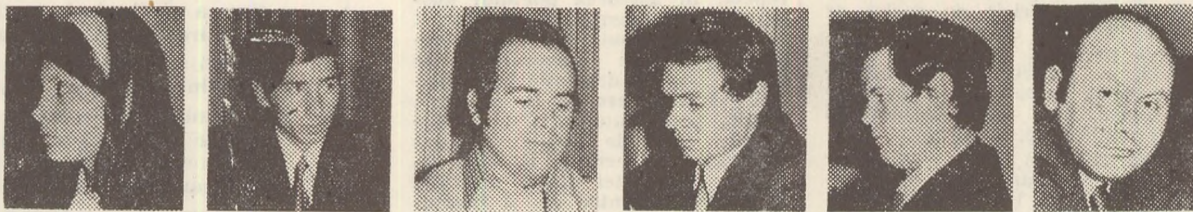
AL. I. FRIDUȘ

masa rotundă a „Cronicii“

Tinerii despre : IDEAL, EDUCAȚIE, VIITOR

Participă: CARMEN BERNIC, elevă la Liceul nr. 1 Iași, GHEORGHE ROTĂRESCU, operator chimist la Combinatul de fibre sintetice, CONSTANTIN GÎLEA, inginer la Întreprinderea Mecanică Nicolina, RADU MUNTEANU, student Institutul Politehnic Gh. Asachi, VASILE TEODORESCU, student — Institutul Agronomic Iași, LUCREȚIU MAZILU, secretar al Comitetului județean Iași U.T.C.

Prezenta masă rotundă este, într-un fel, continuarea aceleia, publicată anterior, în nr. 51/1974 al revistei „Cronica“. Așadar, aceeași temă, alta fiind însă, de astă dată, participarea. Altfel spus, după ce a fost dezbătut aspectul teoretic al problemei, s-a impus abordarea aspectelor practice ale acesteia, motiv pentru care am pus tema în dezbateră participanților la prezenta masă rotundă, menită să le dea tinerilor posibilitatea de a vorbi despre ei înșiși.



a copilului. Ținînd cont, în același timp, de faptul că tînărului nu-i este suficient să-i fie pus în față un program de viață care l-ar fi satisfăcut, poate, pe actualul adult. Trebuie să vorbim deci nu numai de continuitate, dar și de o inevitabilă discontinuitate...

Rep.: Neglijarea acestui aspect poate provoca veritabile disfuncții în procesul de educație.

C. Bernic: Sînt indicații ca în clasa a XII-a să se facă multe ore de dirigență. În cadrul acestora, elevii sînt întrebați ce ideal au, fără a se face însă un sondaj mai în adîncime. Adevărul este că mulți dintre ei consideră că este suficient să formuleze idealul, pentru ca să-l și atîngă, dar nu depun nici un efort pentru a traduce acest ideal în viață. Mai trist este faptul că mulți vorbesc stăruitor de șansă, uitînd vorbele lui Pasteur, potrivit cărora hazardul îi ajută pe cei pregătiți. În ceea ce mă privește, aș dori foarte mult ca, măcar acum, după doisprezece ani, să dispară distanța dintre profesor și elev, distanță creată în anii în care profesorul ne-a „împăimîntat“ cu autoritatea lui, și care acum ar putea face loc unei comunicări menite a-l face să se apropie de sufletul nostru, să ne înțeleagă...

C. Gilea: Este, oricum, destul de tîrziu dacă abia după 12 ani trebuie să i se arate elevului că nu șansa este aceea care trebuie să-l călăuzească în viață.

C. Bernic: Adevărul este că pînă în clasa a 8-a elevul are în vedere nu atît un ideal, cît niste modele... la modă, cum ar fi vedetele de cinema, de muzică ușoară, sportive, mult mai prezente, de altfel, pe micul ecran, decît acelea care ar putea constitui mult mai oportune, veritabile modele.

L. Mazilu: Factorii principali care concură la fixarea unui model de comportament valoros al tinerilor în societate sînt: familia, școala și organizația de tineret. Experiența confirmă că o judicioasă și atentă colaborare între acești factori poate să ofere elevilor, studenților, tuturor tinerilor acele modele de atitudine și muncă pe care societatea noastră le dorește. Aducînd în discuție factorii esențiali, am început cu familia, gîndindu-mă că, de fapt, și cel de-al treilea — organizația de tineret — este tot o familie. Prin tot ceea ce facem noi organizația de U.T.C., Comitetul județean vrem să antrenăm toate categoriile de tineri la viața de organizație, în așa fel încît, în organizația lor tinerii să găsească cadrul și climatul cel mai favorabil muncii și aspirațiilor lor.

C. Gilea: Familia anului 1974

prinde diferite forme, începînd cu căminele, grădinițele etc. Așadar, educația este începută, după cum este și firesc, încă înainte ca respectivul copil să fi trecut de pragul școlii.

R. Munteanu: În afară de asta, prezența familiei în procesul educațional, absolut necesară, nu se soldează chiar întotdeauna cu cele mai bune rezultate. Se întîmplă ca familia să fi ales, să zicem, ceea ce reprezintă idealul profesional al tînărului, înainte ca tînărul să-și fi pus măcar problema. Esențială rămîne, totuși convergența factorilor educaționali. Și existența unor modele corespunzătoare. Un singur element negativ și e destul să molipsească un mare număr de tineri. Să zicem, un fotbalist care are numai 10 clase, dar cîștigă foarte bine, sau un tînăr ai cărui părinți influenți, pe calea „nepotismului“, îi asigură fiului lor o situație superioară capacității acestuia sau rezultatelor obținute la învățătură. Și atunci, cum să nu funcționeze prejudecata șansei, a hazardului sau nu mai știu ce fel de concepție greșită referitoare la modul de a-ți organiza viața?

Rep.: Nu numai absența unui ideal, dar chiar și prezența unui ideal abstract, nebulos, poate să întunece căile de construcție realizare personală. Caracterul idealului de corelativ al realului este deci foarte important. Apare de aceea necesară existența unor modele reale care să se constituie, ca să spunem așa, drept suport al idealului teoretic, mai ales dacă acceptăm că idealul nu este decît rezultanta raportului dintre un statut-rol actual și un statut-rol proiectiv. Acesta se cere nu numai elaborat, dar și încorporat unei imagini. Pe care societatea trebuie să i-o ofere tînărului. Tocmai pentru realismul și caracterul angajant al opțiunilor sale.

R. Munteanu: Clar este că, în această direcție, radioul și televiziunea nu și-au atins scopul.

C. Bernic: Bine intenționată, emisiunea „Steaua fără nume“ are și destule efecte nedorite. Cînd vede tînărul cum nu știu cine, în două trei săptămîni ajunge vedetă și pătîrune direct în programul de Revelion, iar el are de parcurs 10—15 ani de învățămînt, ideea de echitate se cam șubrezește. Neindicate sînt și interviurile bombastice, luate vedetelor, interviuri care au drept model, uneori, reportaje din apus, despre cutare vedetă care la 10 ani mătura strada, la 14 cutreiera Vestul, iar la 20 a ajuns pe scena Metropolitanului. Iată dar cum se creează mitologia șansei.

R. Munteanu: Mai sînt și alte aspecte. Unii merg la secția uma-

O CARTE despre poezia actuală

Critic și poet, Hristu Căndroveanu debutează în critică, editorial, cu o carte despre poezia contemporană, cuprinzând un număr de 30 de autori. Selecția este făcută în funcție de un singur criteriu, la care trimite, după cea dintâi propoziție a cărții, un asterisc: **Alfabet liric** — ni se explică în subsolul paginii — înregistrează „nume ale poezilor care și-au tipărit cele dintâi opere importante în deceniul 1960—1970”. Tratatul, care tinde către caracterul monografic, oblige însă, de nu puține ori, comentariul să depășească intervalul de timp indicat, în ambele direcții. Volumul se deschide, fără vreun alt preambul, cu primul articol, dedicat, potrivit ordinii fixate în titlu, lui George Alboiu: de la cea dintâi pagină ne aflăm în materia cărții.

Spuneam mai înainte că Hristu Căndroveanu practică el însuși poezia. Aceasta se vede deindată în critica pe care i-o consacră, în aplombul simpatic cu care operează, în degajarea cu care, niciodată intimidat, se mișcă printre cele mai diverse formule și limbaje poetice, crispante uneori chiar și pentru cel mai avizat comentariu „din afară”, și nu mai puțin în unele judecăți foarte nete, partizane în ultimă instanță. Îmbinând un limpede și lute stil de lucru cu un dar al expresiei artistice și al frazării energice, scrisul autorului reprezintă cristalizarea unei atitudini directe, de plăcută franchețe. Hristu Căndroveanu spune întotdeauna lucrurilor pe nume, leșind, când crede că e cazul, firesc, fără teamă că ar putea părea deplasat, din sfera comentariului estetic strict. Considerând că în aprecierile lui Ion Negoițescu asupra poeziei lui Mircea Ivănescu s-au strecurat unele exagerări, criticul mută discuția, cu un gest decis, și poate tocmai de aceea simpatic, din templul artei în agora rumorilor (în acest caz insistente!) extra-literare. La antipodul criticului prețios și obscur, Hristu Căndroveanu trasează în cuprinsul operelor pe care le discută, din câteva gesturi, cărări largi, drepte: e o plăcere să-l urmezi pe ele. Acest mod deschis de a proceda, această limpede precipitare a spunerii crează și impresia de obiectivare a atitudinii, neconfirmată însă, după cum vom vedea chiar în toate împrejurările.

Parcurgând textele cuprinse în **Alfabet liric** obținem așa sumă de observații pertinente, de formulări fericite și de ipoteze inci-

tante care formează garanția unui critic. Unele fraze sau pasaje ar merita să fie incluse în eventualele bibliografii critice ale poezilor respectivi. Într-o poezie de Ioan Alexandru („Vieții îndemn de ultim adlo i-aș da:/ De-ar fi să îți ucizi nu tatăl,/ ci propria ta țeastă zdrobind-o zi cu zi/ sau fiicei tale-n pintece să-i otrăvești odorul,/ Tot să te naști, pentru a fi, a fi./ Chiar dacă drumul duce nicăieri,/ chiar de nu-i drum ci numai o eroare”) criticul descifrează, surprinzător dar exact, o „atitudine de pătimăș erou dostoevskian („Vreau să trăiesc și am să trăiesc în pofta oricărei logici”) — Ivan Karamazov”). Filonul ermetizant din lirica lui Mircea Ciobanu este explicat în virtutea unor necesități de protecție: „Vorbind, autorul nu-și făurește chei spre a deschide enigme, ci desfășoară perdele de fum, pentru a le ascunde, încercând să întîrzie ancorarea în certitudinea inevitabilei extincții”. Poezia lui Leonid Dimov e (firește, nu numai atât) „o petrecere continuă de vorbe”. Neașteptată, dar revelatoare, este apropierea lui Mircea Ivănescu, „într-o privință” de Vasile Alecsandri: „Oricât de curios ar părea, îl vom apropia pe autor, într-o privință, de Vasile Alecsandri — pentru eroarea lui de concret, de palpabil și pentru propensiunea spre vis, imaginar, în spații interioare, ocrotite”.

Acea degajată, sinceră și deloc supărătoare siguranță de sine caracteristică lui Hristu Căndroveanu se manifestă și în planul judecăților de valoare, a adeziunilor, citeodată entuziaste, și a respingerilor, uneori cvasi-totale. Deși la prima carte, criticul e total lipsit de complexe în fața numelor consacrate. Are rezerve serioase față de unele, contestă aproape în întregime altele. Într-una sau alta din aceste posturi se află în această carte poeți notorii ca Ana Blandiana, Ion Gheorghe Grigore Hagiu, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu și alții.

Și atunci când spune nu, criticul rămîne nu numai la fel de clar dar și (probabil însă că nu și pentru autorii în cauză) aproape la fel de simpatic, deoarece acțiunea negării rămîne de regulă însoțită în limita unei atitudini urbane și al unui fel de adolescențin respect, nedizolvat cu totul nici de cei mai corozivi acizi ai contestării. Excepție regretabilă face doar articolul, profund nedrept, despre Grigore Hagiu, de o agresivitate inexplicabilă. Volumul de debut al Gabrielei Melinescu re-

prezenta șemnul unei „devenirii” de excepție”. „Poeta însă a hotărît altfel, aproape dezicându-se de propria ei identitate — pe care și-a hărțuit-o necontenit”; „Cit de frumos ar fi putut rămîne acest poem fără tam-tamul delirant al mării verbale parazitare în care se înecă! La Adrian Păunescu se poate vorbi de o adevărată parazitoză verbală...”. Nefiind întotdeauna de acord cu obiecțiile și rezervele criticului (uneori, cum se întimplă în articolul despre Gheorghe Pituț, citate e nu-i sprîjînă demonstrația), mărturisim că atitudinea în sine nu ne displace. Căci nu poate fi greșeală mai mare în critica poeziei decît a confunda notorietatea cu valoarea, a „clasiciza” grăbit.

În spațiile „libere” cîștigate prin contestare criticul introduce nume noi, incapabile însă să le acopere. Astfel oricît de relativă ar fi judecata de valoare în poezie, ne vine greu să credem că minorul Liviu Călin ar ocupa „un loc distinct în lirica noastră de după 1965” (poziție ce li se refuză unor Grigore Hagiu sau Ion Gheorghe), sau că în versurile nelipsite de talent ale lui Marin Minciu ar fi de căutat chiar „șemnul poeziei mari”. Diferențele „litere” ale **Alfabetului liric** apar caligrafiate felurit, majuscule late enorm unele (în special litera S, Sorescu, Stănescu), în grafie mărunțită altele. Capabil de a spune uneori un nu deschis, Hristu Căndroveanu nu ezită să rostască în alte dați un da entuziast, generos. Citeodată însă opțiunile (în special cele fundamentale) îl fanatizează. Dan Laurențiu e alăturat, ca un egal, lui Bacovia, Michaux, Blaga, Barbu. Ca un omagiu în plus, pe care se simte dator să-l aducă lui Marin Sorescu, în finalul articolului pe care i-l consacră, criticul vede aproape un sacrilegiu, cerindu-ne a nu-l mai repeta, în așezarea poetului nostru în descendența lui Prévvert. I se mai pot imputa lui Hristu Căndroveanu unele generalități, de tipul: „Un joc dramatic între tentație și renunțare va fi, de acum încolo, poezia autorului”; „Următoarele cărți de poezie (...) sînt traducerea exacerbată în stare lirică a disjuncției dintre aspirație și împlinire, dintre vis și realitate”; „dificultatea opțiunii în condițiile limitelor ființei umane, ale conștiinței”, mîgrind de la un articol la altul, ca și o anumită propensiune către prețiozitatea solemnă, cu iz vetust, vădită de expresii precum „zare ultimă”, „lume primordială”, „sublimul neadormirii noastre”, „semnul heraldic al lumii de după neguri”, „aventura miraculoasă a enigmaticeii noastre ființări”, „pămîntul străbun, răboj al ființării noastre”; o poezie de Teodor Mhađaș e un „text liturgic, de mișcă funebă rememorare de vlăstar sacerdot, clătinat în temeiuiri, al unei entități întregi”.

Cu **Alfabet liric**, cartea sa de debut, Hristu Căndroveanu demonstrează că posedă abc-ul de bază al criticii: gust, stil, capacitate de observație; sînt calitățile pe care le pretindem în primul rînd unui critic și care ne satisfac înainte de orice atunci cînd le putem descoperi.

Valeriu CRISTEA

IOANID
ROMANESCU



Impovărat ca un fluviu

Îmi spui că nu plîngi —
dar știu că-n ochii tăi acum tremură cerul
umbra mea e acolo, te urmează:
înaltă și în formă de liră mi-e umbra,
păsările zboară prin ea —
și strunele inimii mele cîntă
pe razele din ochii tăi
lacrimi în lunecare fierăstruiesc noaptea —
merg în urma ta, am speranța
că numai astfel mă voi întoarce la mine însuși
nimic mai adevărat și mai sfînt nu există
decît umbra celui îndrăgostit.
oriunde vei merge, spune-le tuturor
că eu sînt arabil care atingînd
numai cu fruntea primele trepte ale templului
sînt peste tot.
eu nu privesc la steaua mea năucitoare —
ai grijă tu,
chiar dacă îți va tremura în ochi
tot cerul
în acești zori e lămurirea
zilei de mîine —
ai grijă tu, încă purtînd pe trup
urme ale sărutului meu
sînt ca un fluviu beat, fără tine
m-aș irosi înainte de-a ajunge-n mare
uneori se cutremură fluviul,
pe valuri de pămînt soarele se prăbușește în somn —
abia mișcîndu-se, buzele mele
biugile a sărut și (nemaiaflîndu-te)
îneromenită umbra e o fereastră părăsită-n univers
prima care vîntul sună din frunze moarte
și nu aceasta e suferința, știu
că niciodată nu te voi pierde,
însă vinovat aș fi de absența mea
în fața mării
dacă prea tîrziu cuvintele acestea
vor fi marmoră.
dacă — atîta pulbere — cuvintele mele
pradă vîntului au ajuns
și încă nu au luat forma trupului tău,
vinovat sînt
nu uită: întreagă mi-e ființa
de o dulce lumină văzută pe munți —
oricînd aș putea să flu fluviul
care curge spre cer
și nu mai puțin fericit aș rămîne,
însă vinovat aș fi de absența mea
în fața mării
așadar, milă nu implor —
urborii rupți din rădăcini mă mai știu,
pietrele mari aceleași sînt încă,
doar atît ar fi nou: izvorul meu — Tu
lasă-l să vină — fluviul — sau oprește-l,
sau schimbă-i cursul,
dar pentru totdeauna vreau să rămîi aceeași
cînd iubirea e mică, nebunia-i la fel,
marei tău nebun ascultă-i chiar
și trecerea frunzelor prin umbră —
gîndește-te la primăvara
în care toți îndrăgostii lumii
vor arunca flori spre o fereastră-n univers
cu încă sînt în așteptarea
acelui vînt care să adune
pulberea marmorei rispite,
căci nu te pot lăsa fără brațele
care m-au cuprins dînd umbrei mele formă de liră:
te urmez
impovărat ca un fluviu:
de existența mării
știe numai fluviul
cînd plouă,
cu întreaga mea forță merg spre acolo
— și ploaia mă îmbată —
e ea și cum aș sorbi
cerul care tremură în ochii tăi

Ninsoarea mea cu fluturi

Și ninge iar — cu limbile întinse
copiii fug să prindă fulgi —
pe unde, oare, s-a oprit
ninsoarea mea cu fluturi dulci?

vai, cită greutate azi
pe fruntea asta încrunțată —
și ce amară-mi este gura
pentru ninsoarea de-altă dată!

Iubire fără de subiect,
cutremurarea mea dintîi
sub nori de fluturi, ce femeie
te mai strivește sub călcii?

și unde ne vom întîlni?
în care lumi?

— subiecte înghețate —
văd umbra Ei: lumina o-nfășoară,
asupra mea se lasă veșnic noapte



PERFECTIONAREA democrației socialiste

Cu privire la dezvoltarea democrației socialiste, în Programul partidului nostru se precizează că aceasta „este un factor esențial și o necesitate obiectivă în făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate”. În fapt, democrația socialistă exprimă gradul de participare, conștientă și liberă, a maselor la făurirea istoriei. În democrația socialistă se manifestă propriuzis, în realitatea ei concretă și la adevăratele ei dimensiuni, însăși legătura organică dintre partid și popor. Există în societatea socialistă, ca proces istoric în continuă devenire, un raport direct proporțional între creșterea rolului conducător al partidului și sporirea rolului maselor la conducerea întregii vieți în societate. Această legătură dintre partid și popor are un caracter integrator; de fapt creșterea rolului conducător al partidului se realizează prin integrarea sa tot mai profundă în societate — ca singura cale a creșterii efective a acestui rol, iar sporirea contribuției conștiente a maselor la făurirea istoriei este dată de măsura în care ele participă efectiv la conducerea societății. În felul acesta, legătura dintre partid și popor, privită în lumina democrației socialiste, trebuie să fie o reciprocă integrare participativă. Calitatea acestei integrări de a fi reală constă tocmai în necesitatea și posibilitatea ei de a fi participativă. De aceea, democrația socialistă este o realitate care se construiește — așa cum și în mă-

sura în care se construiește noua societate, ca proces care se află sub semnul perfecționării.

Dezvoltarea democrației socialiste în țara noastră — proces istoric ce se desfășoară sub conducerea partidului comunist — constituie o activitate complexă și de durată, care se perfecționează o dată cu evoluția vieții economico-sociale și cultural-spirituale, cu devenirea societății socialiste în ansamblu. Fiecare treaptă nouă în edificarea noii societăți în patria noastră a însemnat totodată — prin transformările profunde produse în viața materială și spirituală, în relațiile sociale și în conștiința individuală — și un nou nivel în perfecționarea democrației socialiste. În momentele devenirii ei, corespunzător etapelor istorice ale construcției noii orânduiri, democrația socialistă reprezintă, de fiecare dată, deopotrivă un moment de maturitate în conștiința partidului comunist și în conștiința poporului. Această dialectică a momentelor de maturitate în conștiința partidului și poporului este pentru democrația socialistă o condiție obiectivă și necesară în devenirea ei istorică. „Democrația socialistă — se precizează în Programul partidului nostru — se va dezvolta în măsura ridicării gradului de pregătire și competență a oamenilor muncii, lărgirii orizontului de cunoaștere și nivelului lor ideologic și politic”. Democrația socialistă

este deci o problemă de competență, ea se prezintă astfel nu ca ceva ce poate fi inventat, ci ca o realitate în construcție, în măsura în care decurge din însăși mișcarea reală a construcției noii societăți, corespunzător etapelor istorice străbătute și gradelor de maturitate care caracterizează aceste etape. Despre democrația socialistă nu se poate vorbi privind-o la modul abstract, ci înțelegând-o ca trepte ale unui proces revoluționar, ca trepte care se cuceresc continuu — și se cuceresc efectiv în măsura în care se construiesc.

Actuala etapă de dezvoltare a țării noastre — făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate — se caracterizează printr-o continuă aprofundare a democrației socialiste. Partidul nostru, începând deosebi cu perioada de după cel de al IX-lea Congres, a acționat cu fermitate pentru crearea unui cadru organizatoric corespunzător participării întregului popor la conducerea vieții economico-sociale, plecând de la principiul că „democrația socialistă — cum se relevă în Program — asigură în fapt posibilitățile poporului de a participa la conducerea societății, de a-și hotărî în mod suveran destinele, de a-și făuri viitorul așa cum dorește”, și a creat în acest sens cadrul organizatoric cel mai potrivit. Acest fapt s-a concretizat, între altele, în perfecționarea activității organelor supreme ale puterii de stat — Marea Adunare Națională și Consiliul de Stat, în creșterea rolului Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, în întărirea rolului organizațiilor de masă și obștești, în sporirea rolului sindicatelor, în amplificarea rolului Frontului Unității Socialiste — organism politic menit să acționeze ca un adevărat forum național în care masele largi

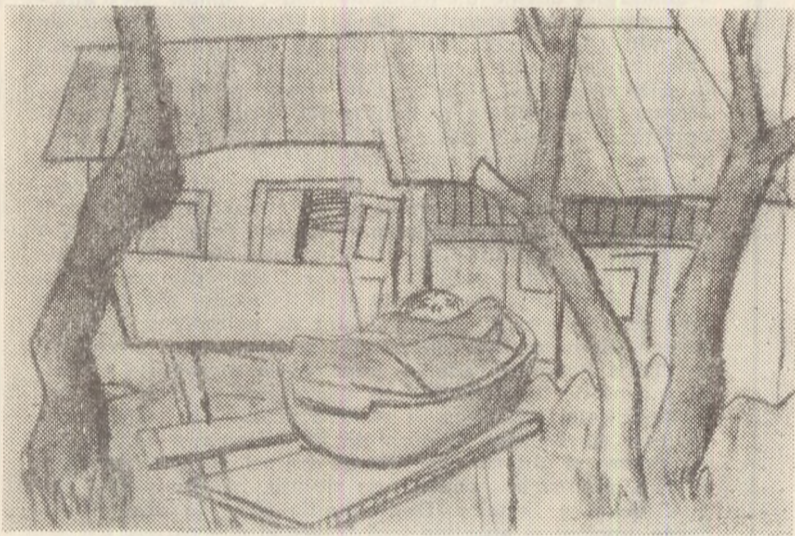
populare participă efectiv la conducerea societății.

Pentru perioada următoare, Programul partidului prevede o serie de elemente noi pe linia adâncirii democrației socialiste. Noile forme ce se vor crea în acest sens: organizarea periodică de conferințe — cu caracter național și local — pentru dezbaterile largă cu masele a tuturor problemelor importante ale vieții economice, politice, sociale, științifice, culturale etc., precum și organizarea unor conferințe și consultări pe ramuri de activitate, în scopul îmbunătățirii muncii în fiecare din aceste ramuri, vor deveni astfel o practică de lucru în cadrul dialogului dintre partid și popor.

O traducere imediată în viață a unor măsuri privind perfecționarea democrației noastre socialiste este marcată de apropiatul eveniment politic de însemnătate deosebită în viața întregului popor — alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare, care se vor desfășura la 9 martie. După cum se știe, Marea Adunare Națională, în ședința din 20 decembrie 1974, a adoptat Legea privind modificarea unor articole din Constituția republicii și, în temeiul acestora, Legea electorală, precum și unele modificări în organizarea și funcționarea consiliilor populare. Alegerile de la 9 martie, în felul acesta, se vor desfășura practic pe baza unui sistem electoral îmbunătățit. Acesta este de natură să asigure perfecționarea tuturor organelor puterii de stat — de la Marea Adunare Națională până la consiliile populare comunale, creșterea răspunderii deputaților în fața alegătorilor, a întregului popor, ca trăsături integrante ale procesului de lărgire a democrației socialiste. De asemenea, actuala Lege electorală consacră Frontului Unității Socialiste, corespunzător rolului său de orga-

nism politic reprezentativ al întregului popor, dreptul de a propune candidați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare. Sint create, totodată, în acest sens, condiții superioare pentru manifestarea opțiunilor cetățenilor, prin punerea mai multor candidaturi pentru un loc de deputat. Și celelalte modificări aduse de Legea electorală se înscriu pe linia îmbunătățirii funcționalității organelor puterii de stat. Astfel, reducerea numărului de deputați pentru Marea Adunare Națională, ca și pentru consiliile populare, stabilirea mandatului pentru consiliile populare municipale, orășenești și comunale la doi ani și jumătate în loc de cinci ani — sînt măsuri ce vor asigura o mai mare operativitate, mobilitate și eficiență în soluționarea problemelor, accentuând caracterul de lucru al acestor organisme. Prin profundul lor democratism, alegerile de la 9 martie dobîndesc în viața politică a țării noastre o semnificație majoră fără precedent. Cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, care vor avea loc în luna martie, vor constitui un important eveniment politic, întregul popor manifestînd, prin votul pe care îl va da candidaților Frontului Unității Socialiste, adeziunea deplină la hotărârile Congresului al XI-lea, la politica internă și externă a partidului și statului nostru, hotărîrea fermă de a înfăptui neabătut Programul Partidului Comunist Român de ridicare a țării pe noi culmi de progres și civilizație. Totodată, alegerile vor constitui și o puternică afirmare a democrației socialiste, a participării maselor largi populare la conducerea întregii vieți economico-sociale, la făurirea în mod conștient a propriului lor viitor”.

Vasile CONSTANTINESCU



Liviu SUHAR:

„Leagăn”

ION VLAD, preeminența teoreticianului

(Urmare din pag. 2)

O sinteză remarcabilă este Romanul — contemporanul nostru (prefață la Romanul românesc contemporan, 1974), o adevărată poetică a genului. Ion Vlad definește, cu textele în față, evoluția și gramatica romanului din ultimele trei decenii. Nu discutăm acum criteriile panoramei (absența unui prozator ca Augustin Buzura ni se pare o eroare), ci ideile. Romanul informează, e o formă activă, „își adaptează formele sau le modifică în omologie cu structurile sociale, ideologice și estetice ale momentelor străbătute”. Romanul „rămîne comunicare și recreare a unui univers (macro — și microcosmos) conceput ca totalitate, ca lume pluridimensională”. Toate definițiile critice ale lui Ion Vlad sînt condiționate de experiența romanului românesc actual. Poeticii romanului românesc contemporan nu-i vor rămîne străine ideile de polifonie epică, de structuri polimorfe, de relația istoric-roman, de invazia lirismului, de comentariu eseistic. Apellînd la ideile teoreticianului și la intuițiile criticului, Ion Vlad realizează un excepțional model de interpretare a romanului. O profundă și memorabilă analiză este aceea consacrată unui cunoscut roman de Laurențiu Fulga: „Cu Moartea lui Orfeu (1970) de Laurențiu Fulga asistăm la re-crearea mitului antic al lui Orfeu și al lui Euridice pentru a comunica prin el semnificațiile actului de creație și, mai cu seamă, ale răspunderii creatorului. Un teribil și necruțător proces intentat unor concepte precum: viață, moarte, iubire, se subsumează unui motiv suprem: Creația. Artistul din acest roman al alegoriilor și simbolurilor este confruntat cu îndatoriri esențiale, cu ezitări și aminiări de neiertat. Un limbaj de semne (reprezentări simbolice și conotații derivate din înțelesurile mitului antic) are menirea să re-facă existența risipită și nerealizată a Artistului, adus în fața tribunalului conștiinței. Pledînd pentru creație și pentru finalitatea ei umanistă, pentru marile evenimente ale cunoașterii, pentru neliniștea creatoare a omului de astăzi și pentru sensurile care-i animă destinul Moartea lui Orfeu e poate cea mai izbucnită demonstrație despre sintezele romanului de azi: poem, relatare și meditație, teritorial epic vast și privire spre lumi infinitezimale. Și mai presus de acestea: romanul își adjucează, neconștient deschis în noirilor, moduri de comunicare și de cunoaștere diverse, un limbaj perfecționat, în măsură să capteze și să traducă în structuri proprii descoperirile de azi ale gândirii”.

Ion Vlad e un spirit critic sistematic, un teoretician lucid al formelor și structurilor literare moderne, un excelent orator, unul dintre cei mai mari profesori pe care îl are la ora actuală Universitatea clujeană.

SOCIAL și uman în artă

Coordonatele generale ale culturii și afirmării progresului uman au implicat întotdeauna prezența funcției creatoare a artei. În milenara ei dezvoltare — de la origini (faza sincretismului preistoric) și pînă astăzi — arta nu a fost o activitate gratuită, un joc arbitrar al imaginilor, percepțiilor vizuale sau sonore, al senzațiilor pure, ci a avut la bază incontestabilă relație inter-individuală. Produs al spiritului uman ce reflectă și interpretează original realitatea („mimesis” — ul fiind nu o copie, ci o „reprezentare” a naturii și a vieții concrete), ea a presupus de la început necesitatea transmiterii, a „dialogului”, a comunicării cu grupul social, ca și acțiunea de modelare și influențare indirectă a conștiinței. Detașată de mecanicismul determinant pe plan economic, dar înregistrînd fluxul vieții sociale și resimțînd ecoul seismelor transformatoare, creația artistică nu a rămas închisă în cadrul limitat al impresiilor subiective, ci a absorbit în forme de expresie specifică ritmul activității constructive, marcînd efortul de ridicare a nivelului material și spiritual al existenței colective și contribuind la clarificarea marilor probleme ale omenirii. Rolul artei apare astfel în funcția de obiectivare a aspirațiilor subiective, de generalizare a valorilor individuale, de accentuare a conștiinței active în evaluarea produselor spirituale și printr-o originală mutație, ce constituie specificul „imaginarului”, a elementelor materiale ale lumii reale. Astfel, niciodată nu a fost contestat arta — în istoria culturii — dinamismul activității ei creatoare în stabilirea relației om-univers, a raportului individual-social.

Sub cea mai generală expresie, relația artă-societate (ultima ca formă concretă a universului uman) se înfățișează sub un dublu aspect, reprezentînd interdependența dintre doi factori constanți. E, în primul rînd, prezența determinantă a mediului ambiant (natural, social-politic, cultural-artistic) asupra creatorului. Dar, în același timp, reacțiunea personală a artistului se situează, prin ineditul de valoare al operei, în plan social, constituind un „act” de verificare a propriei personalități și o acțiune de modelare exercitată asupra societății. Nici o concepție estetică nu poate face abstracție de această dublă ritmicitate a relației artist-societate, dar ea poate adăuga și un studiu de referire a aspectului social al structurilor artistice: norme, regularități de manifestare, dispoziții sau chiar „legi” ale dezvoltării artei.

Marxismul a introdus în această schemă generală, a cărei valoare e în funcție de puterea de interpretare și sinteză a cercetătorului în problemele artei, un caracter științific, de incontestabilă rigoare, în sesizarea relațiilor obiective dintre „social-uman” și „artistic”. Deja Marx, în „Manuserise economico-filozofice” din 1844, distinge activitatea fiziologică de cunoaștere brută a simțurilor, de funcția lor socială — fază mai avansată, etapă de organizare superioară a structurilor funcționale a sensibilității corpului uman, sub influența necesităților sociale. Creatorul materialismului dialectic și istoric explică cum — sub presiunea activității de grup, deci a „social-ului” — simțurile omului dobîndesc o valoare de inter-comunicare, care implică o forță transformatoare, ce se exercită asupra obiectului real. E ceea ce constituie punctul de plecare al creației artistice, prin modelarea datelor realității după originala viziune a spiritului creator.

În mileniele de exercițiu și evoluție a impulsului artistic al omului dotat cu simț de observație și a-

precieare a aspectelor realității, relația social-artistică a căpătat noi și semnificative valențe. „Opera” artistului nu asigură o garanție de pozitivă influențare a ambianței umane, într-o societate sau epocă anumită, decît în condiția concordanței cu necesitățile obiective de dezvoltare ale omenirii. Arta transmite incontestabil un mesaj grație unor convenții formale, necesare din punctul de vedere al construcției imaginii și corespunzătoare idealurilor sociale ale vremii. Dar ea trebuie să aibă în vedere posibilitatea receptării ei de către marea public. Cînd artistul nu ia în considerare nivelul sau gustul artistic al unei societăți, cînd nu găsește modalitățile accesibile de exprimare sau stilul său rămîne incert sau ermetic, se ajunge la un dezacord neprevăzut, la indiferență sau surdă rezistență în acceptarea modelelor noi, care marchează perioade de „criză” în artă. De aceea, în circuitul comunicării, arta tinde în permanență la reimpresionarea formelor uzate, execută o inițiere a gustului estetic pe linia unor simboluri noi, în realitate căutînd a asigura noi forme de transmitere a impresiilor originale ale artistului. Dar mai ales, arta contemporană e datoare să lupte astăzi (în societatea de consum) împotriva „alienării” omului de libertățile lui originare. Importantă pentru vremea ei, e autentică operă de artă, care îndeplinește rolul unui „filtru” al experienței comune, realizînd mult dorita coordonare între concepție, fond ideologic și stilul creației artistice. Și în acest sens, se poate urmări acțiunea directă a artei asupra conștiinței colective prin intermediul relațiilor interindividuale sau în cadrul unor instituții supuse unui continuu impact al înnoirii pe plan ideologic, cultural, artistic: simboluri variate, obiceiuri, mode, modalități de comportare în fața unor situații inedite.

Dincolo de considerațiile de detaliu asupra condițiilor vitalității sau a perisabilității artei, interesează însă marea ei rol umanist, care — de la Renașterea pînă astăzi — constituie una din rațiunile esențiale ale perenității artei. Acesta e echilibrul realizat prin atenuarea contrastelor psihice, prin expresia directă în forme singulare a stărilor subiective, prin afirmarea valorilor spirituale ale umanității și reprezentarea omului în cadrul realității sociale în permanență acțiune transformatoare, pe linia progresului umanității.

În zilele noastre, umanismul artei capătă o nobilă și înaltă semnificație, grație forței morale pe care o reprezintă arta socialistă în acțiunea de formație și desăvîrșire a conștiinței omului nou. Căci, dincolo de clarificarea problemelor specifice creației, de explicarea procesului „mutațional” al vechilor forme și concepte estetice în noi modalități de exprimare originale și autentice, arta exprimă azi o reală forță ce contribuie la unitatea ideologică și spirituală, la consolidarea încrederii în eficacitatea revoluționară a principiilor socialismului.

În acest sens, Raportul Comitetului Central la Congresul al XI-lea al P.C.R. a pus — cu vigoare — în lumină traiectoria fecundă a artei socialiste, care are la bază tradițiile culturii noastre progresiste și ale culturii revoluționare mondiale, reflectînd cu amploare uriașă transformare revoluționară realizată în etapele construcției socialismului în România contemporană. „În noile condiții ale dezvoltării patriei noastre socialiste — a precizat secretarul general al partidului — arta și literatura sînt chemate să dea expresie activității literaturoase desfășurate de poporul român în toate domeniile de activitate, să înfățișeze marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea de a merge neabătut înainte”. Și exprimîndu-și convingerea că scriitorii și artiștii vor crea — într-un elan unanim — „opere de valoare, pătrunse de un umanism revoluționar”, el a trasat drumul artei în socialism, cu o vigoare și un adînc sentiment al datoriei de înaltă îndrumare a creației artistice — călăuză sigură a afirmării vigoare a artei noastre în viitor.

Mircea MANCĂȘ

SENSIBILITATEA

ÎN ARTA CONTEMPORANĂ

O atenție, în această eră a statisticilor, devenită și ea statistică, m-a făcut în ultima vreme să observ cât de frecvent este folosit la noi de pictori și de critici de artă, cuvântul „sensibilitate”. O pictură apreciată este, se spune, neapărat și sensibilă; dacă alte calități îi lipsesc, sensibilitatea le salvează pe toate. În jurii sau comisii de examinare, pictura cu sensibilitate trece întotdeauna; cu ea proba autenticității artistice este făcută. Dar ce să însemne această sensibilitate, la ce arie de experiență umană se referă și ce cuprindere are? Le-ași invoca, în primul rând, pe cele din trecutul viziunii artistice românești; amintirile tradiției. Acolo, într-adevăr, regăsim ca o dominantă la nesfârșit fidelă însăși ființei picturii românești acea trăsătură pe care în mod obișnuit o numim *sensibilitate*, înțelegând prin acest cuvânt o anume promptitudine a răspunsului artistic la solicitările bogăției senzoriale a realului, o emotivitate mereu în alertă, capabilă să întrețină în expresie prospețimea și ingenuitatea bucuriei simple de a trăi, de a vedea forme și sensuri. Este îmbucurător să constatăm că și astăzi asemenea virtuți tradiționale sînt ne-lipsite din sistemul de valori al artei românești.

O expoziție recentă de pictură, de un acut interes, deschisă în cadrul săptămînii artelor plastice la una din galeriile bucureștene, despre culoare ca mijloc, mi s-a părut că reflecta destul de clar atașamentul ireversibil al picturii românești față de ceea ce aș numi devoțiunea arătată conceptului de sensibilitate. Odată acceptate aceste date ale realității artistice românești, să ne întrebăm, totuși, dacă această calitate a sensibilității poate cuprinde artistic întreaga experiență umană și însuși faptul de a acorda cuvintului sensibilitate locul de vîrf în ierarhia calităților nu restrînge cumva aria de apreciere plenară a posibilităților artei românești contemporane de a-și exprima epoca. Istoria sensibilității artistice este altceva decît istoria expresiei artistice. Există, într-adevăr, genuri de artă în care sensibilitatea poate acoperi întreg domeniul expresiei, (fără să fie totuși obligată s-o facă): de pildă, peisajul. Există epoci ale istoriei artei în care coincidența dintre sensibilitate și expresie a însemnat un moment de innoire: de pildă momentul barbizonian, sau cel al primului moment impresionist, adică tocmai clipe de glorie ale peisagisticii europene. Poate, însă, fi sensibilitatea sustrasă devenirii ei istorice, vieții ei în timp? Nu vor interveni, în zbușumata evoluție a limbajelor artistice, diferențe de accent, generate de însăși mersul vieții? Nu vor modifica aceste diferențe de accent rolul pe care-l are o funcție sau alta a vocației artistice, chiar și profilul tradițional al unor genuri de artă? Iată o seamă de întrebări inevitabile puse de evoluția artei contemporane. Unele din ele se rezolvă de la sine, fiindcă există destule cazuri

în care, în noțiunea de „sensibilitate” artiștii noștri înglobează — așa cum este firesc — întreaga dinamică a organismului biopsihic uman, și nu numai valorile afectivității, cu repercusiunile ei asupra calității expresive și decorative a opere de artă plastică. Adevărul formulat de psihologul Ludwig Klages că orice dinamică a expresiei este un simbol de echivalență al acțiunii și ca atare iese din granițele zonei pasive a sensibilității, este intuit de mulți artiști care, chiar cînd proslăvesc teoretic sensibilitatea, în fapt depășesc în creația lor contemplativitatea picturii esențial sensibile: limbajul lor devine „acțiune”. Accentele sînt altele; ale vremii noastre, oricît de strîns ar fi păstrate semnele înruderii cu tradiția, cu trecutul. Experiența de viață este astăzi alta, și ea își cere drepturile. Totuși, rezolvarea problemelor de la sine, intuitivă, nu este îndestulătoare. Ea nu reușește să meargă întotdeauna în adîncimea lucrurilor, nici să atingă punctele esențiale de contact cu ceea ce viața ne oferă — și ne impune — ca noutate semnificativă. Meditația teoretică inclusă în procesul de creație este întotdeauna binevenită, se arată a fi devenit indispensabilă, după cum însăși istoria artei moderne europene ne-o arată, cu scrierile teoretice ale artiștilor ei, mai numeroase ca oricînd înainte.

Dezbateră desfășurată pe marginea expoziției de pictură mai sus citată a deschis însă perspective noi în evoluția părerilor românești despre sensibilitate în pictură. Cei doi pictori, Vlad Florescu și Ion Sălișteanu — care și-au asumat inițiativa dezbaterilor au pornit de la o interesantă discuție între culoarea-impresie și culoarea-expresie și culoarea-lumină. Distincția exemplificată cu analiza unor lucrări din expoziție, ducea de fapt la concluzia relevantă și de alți participanți, că în pictura contemporană românească apare atracția „optic materială” pentru culoarea de care vorbea Iohannes Itten, și care, dacă este dominantă chiar și combinată fiind cu elemente interne emoționale nu poate depăși „jocul exterior și superficial”, începe să facă din ce în ce mai mult loc interesului „psihic-spiritual” pentru culoare. Să precizăm însă: interes psihic spiritual nu va însemna numai, sau în primul rînd, afect, sentiment, și tot ceea ce intră în zona „sensibilității”, ci și *idee*, *gîndirea*, cea „transfigurare a organicului”, recomandată pentru prima dată în modalitățile ei moderne de Kandinsky.

Drumurile, aparent diferite prin care, la începutul veacului, două curente decisive — expresionismul și cubismul — se acomodează cu depășirea sensibilității: unul prin afirmarea „totalității” ființei umane, ca element component și simbolic totodată al universului; celălalt prin afirmarea primatului gîndirii, se reunesc astăzi. Se naște astfel o nouă lume de valori estetice în pictură, al cărei centru de iradiere stă mai ales în puterea și adîncimea experienței umane încadrate în expresie artistică, și nu atît în sensibilitatea receptărilor și a formulărilor. Ceea ce este numit în acest sens restrîns „frumusețe”, nu-și mai poate susține prioritatea, nici influența. Nevoia oamenilor de a regăsi în artă acea „înregistrare neîncetată a complicatului proces de descifrare a raporturilor dintre om și lumea exterioară”, despre care Woringer vorbea ca despre mîna fundamentală a artei, antrenează astăzi pe orice artist deschis întrebărilor vremii sale, spre alte prăguri, mai înalte. Acolo unde lirismul pur, senina canoană și dulcea căldură a sensibilității se prefac în combustioni intense, și așa ajung la un echilibru dobîndit prin contraste adînci, și de aceea vii.

Amelia PAVEL



expoziții

adrian
beldeanu

Nu a mai surprins pe nimeni cînd pictorul elvețian Z. Kemeny a luat marea premiu al Bienalei din Veneția pentru sculptură. La rîndul său Jean Cocteau a fost reconsiderat nu numai ca dramaturg ci și ca desenator, după cum Radu Boureanu este la rîndul său poet și pictor în același timp. Despre Marcel Chirnoagă ne este greu azi să afirmăm că este înții sculptor sau gravor, la rîndul său sculptorul Patriciu Mateescu a devenit cunoscut prin ceramica sa, după cum I. Nicodim și-a dobîndit celebritatea prin arta tapiseriei. În acest mod, integrată într-un asemenea spirit, creația pictorului Adrian Beldeanu, recent premiat de „Săptămîna” și care s-a prezentat publicului în o a treia expoziție personală, la Biblioteca de artă a tineretului din București, nu miră, autorul fiind cunoscut anterior prin activitatea sa complexă. În ansamblu, activitatea sa îmbină vigurozitatea și rigoarea analizei celui care observă omul și faptele sale cotidiene cu aspirația spre simbol și metaforă.

Dincolo de o decizie concretă, Adrian Beldeanu vrea să se realizeze cu o cutezanță subiectivă, dornic de noi explorări, generos în dăruire. Pasiunea sa artistică e ca o foame nepotolită, ca o chemare spre abisuri și înălțimi. Descoperim astfel un univers sufletesc și spiritual amplu dramatizat.

În recenta sa expoziție de la Biblioteca de artă a tineretului, în culori și desene inspirate și cu tenete personale, aflăm ceva din lumea

și vizionară, o lume poetică în care datele naturii și civilizației umane sînt metamorfozate în echivalențe artistice ce se apropie de simbol, de semn. Artă sa se înscrie în spiritul artei moderne contemporane, ce caută în expresivitatea originală a imaginii modelarea datelor realității în sinteze și sensuri. Adrian Beldeanu vede datele lumii concrete prelungite în perspectiva evoluției istorice și umane; conține forme ce aparțin viitorului ca în „Mașini pentru timp” sau „Ceasornice de flori”. Lucrările implică viziuni artistice noi într-o fantazie suculentă, optimistă, cutezătoare. Ele au tonuri și armonii neașteptate, ce izvorăsc dintr-o lume a poeziei în care realitatea se recompose după o imaginație eliberată de conformism. Este o încercare temerară de a recrea lumea și valorile sale prin puterea de sugestie a poeziei plastice. Artă sa, îmbinînd logica și poezia, a cîștigat în fantazie și tehnică picturală. Artistul manifestă siguranță spontană în execuție. Imaginile sale se contopesc cu gestul însuși al creației. Este o cutezanță și o viteză amănunțită a exteriorizării, a exprimării unui întreg univers de idei și sentimente.

Ce ne va oferi pictorul Beldeanu în viitor este dificil a prevedea la acest temperament vulcanic, ce vrea să cunoască și să cucerească frenetic limbajul comunicării frumosului.

Mircea DEAC

dramaturgie

GENERAȚIA A DOUA

Sensibilitatea față de anotimpul politic și social a consacrat generația literaturii dramatice afirmată în perioada marilor prefaceri de după eliberare, printr-o operă dedicată elanurilor generoase. Tumultoasa răsturnare a unor realități depășite, confruntarea directă, cu viața reală, impunerea voințelor animate de visuri îndrăznețe, a generat conflicte ascuțite, tensionate de izbucniri fățișe. Dramaturgia lui Mihail Davidoglu, cea a Luciei Demetrius, a lui Horia Lovinescu, s-au deschis unor delimitări precise între forțele sociale. Ascensiunea și declinul, comandamentele puterii și setea de a păstra privilegiile, erau resorturile unor fabulații dense și spectaculoase cu rezolvări a căror încărcătură emoțională conferea mesajului un crez autentic. N-au lipsit schematizările, clișeele repetate apoi epigonismul modelor. Toate acestea sînt inerente unei perioade de adevărată explozie a genului și de adîncă reverberație în straturile unui public nou. Tinerii pot găsi astăzi în ele măsura reală a unor eforturi gigantice pentru a schimba înfățișarea vieții dar, mai ales, sensul ei.

Cu cîteva decenii în urmă, înaintașii acestor scriitori oglindeau speranța în valoarea umană; proclamau libertatea de a vroi, măreția goanei după adevăr, omenia unui Ion Anapoda sau descopereau jocul fascinant al ideilor înnoitoare. Eroi lor se supuneau sau nu destinului dar leșeau înfrinți dintr-o existență agitată. Acum, ei gustau, în sfîrșit, triumful. Căile necunoscute ale destinului se supuneau voinței lor.

Pe pozițiile consolidate de armonizarea raporturilor dintre eroi și mediul social, au sporit preocupările și responsabilitățile literaturii. Eroul dramei și-a modificat existența, descoperindu-și rațiunile tot mai profunde și mai responsabile ale relațiilor cu semenii. Rolul individului a devenit tot mai important; decizia sa influențează colectivitatea, după cum efectele gîndirii și acțiunii colective sînt tot mai elocvente. Probitatea morală preocupă opinia publică în gradul cel mai înalt; dintr-un pasionat romantic, predispus către gesturi mari și efuziuni de principii, eroul dramaturgiei devine un lucid meditativ, capabil să-și auto-cenzureze comportamentul. La Dumitru Radu Popescu, de exemplu, (Acei îngeri triști), criza de conștiință a personajelor atinge momente de puternic dramatism. Momentele de criză dramatică ating variate nivele, punînd în balanță întreaga personalitate a individului. Frustrarea îndatoririlor față de societate, obsesie frecventă în dramaturgia acestor ani, se conjugă cu cea a datoriei față de semenii, față de prezent și de viitor. Proiectat în istorie, trăind la dimensiuni de tragedie antică, eroul își recompune la fiecare moment crucial, întreg parcursul existenței, străduindu-se să-l confrunte cu aspirațiile care l-au animat. Un romantism de o gigantică forță a realizării, al cărui activ rămîne să dănuiască în balanța epocii, este adus, la rîndul său, înaintea instanței. *Puterea și Adevărul* sînt de neîmpăcat, în perspectiva timpului, fără sinceritatea și limpezimea conjugării lor. Titus Popovici vede în ireprosabila moralitate a eroilor o condiție fundamentală de participare la decizia de importanță colectivă. Ceea ce conferă prospețime comică piesei, este sinceritatea ei absolută în definirea egalității între *Putere și Adevăr*. În miezul dramei se află caractere diferite, răsturnări epice de situații, predominînd judecata lucidă a faptelor. Dimensiunile sînt ale dramei moderne, nucleul ei aparține însă tragediei clasice.

Criza răspunderii declanșează ciclul de auto-întrebări referitoare la propria realitate. Timpul scurs aduce personajele la o etapă crucială; într-o „Simbătă la Veritas” ca în piesa lui Mircea Radu Iacoban, „Într-o singură seară” — titlul piesei lui Iosif Naghiu, în dialog cu un simbolic „Cititor de contor” (Paul Everac). Sînt autori care propun, ca element de declanșare a crizei morale, scrutarea biografiei în momentele de cumpănă ale vieții. Refuzul față de compromisul etic se conjugă cu tema de a-l accepta într-un concurs de împrejurări nedorite. Dezbateri dense în jurul problemelor eticii societății noastre au propus piesele lui Andi Andrieș, Ștefan Oprea, Romulus Guga, ale căror concluzii nu se impun printr-o morală decurgînd din organizarea didactică a materialului, cum s-a întîmplat cu atîtea scrieri efcemere, ci din logica faptelor dure.

Încercarea de a apropia înțelegerea unor personalități ale istoriei, a urmat drumul eliberării de nimbul strălucitor al legendei pentru a descifra în acțiunile, în victoriile și ezitățile acestora, resorturile reale. Paul Anghel a văzut în geniul politic și militar al lui Ștefan cel Mare succesul unei formidabile încordări de voință, animată de dragostea sa pentru patrie și de îngrijorarea față de viitorul ei. „Săptămîna patimilor” a acestui scriitor, ca și „Petru Rareș” a lui Horia Lovinescu sau „Io, Mircea Voievod” a lui Dan Tărcihilă, extrag din suita unor destine legendare nucleul de energie și credință care a făcut din oameni, eternele unelte ale soartei. Tonul grav, acceptarea fermă a epicele care a aureolat, de generații, personalitățile respective, realizează, în fapt, o nouă legendă, întemeiată pe argumente convingătoare, prin realitatea lor posibilă și în altă împrejurare a istoriei.

Comedia pe care o scrie generația tînără de dramaturgi este mai săracă în opere compacte, vîdînd o infidelitate față de tradiția solidă. Ea a dat totuși, prin Teodor Mazilu, pilde de ingeniozitate prin reasezarea raportului clasic dintre aparență și esență, scotînd comicul nu prin formula definită a opoziției ci a acordului lor. Cu Teodor Mazilu, care lărgeste astfel și teoretic aria contribuției sale, ca și prin alți tineri autori în curs de afirmare, a doua generație de dramaturgi tind să legitimeze un diapazon deosebit de activ în configurația acestor ani.

C. ISAC

(continuare din pag. 1)

1976—1980. Pe baza investițiilor efectuate în cursul actualului cincinal, se crează peste jumătate din fondurile fixe productive ale țării, punându-se în funcțiune peste 2.400 capacități industriale și agrozootehnice. De asemenea, în acest cincinal sporesc simțitor, cantitativ și calitativ, resursele noastre de muncă. Numărul angajaților crește cu 1,3 milioane persoane, iar rețeaua învățământului pregătește 573 mii muncitori, 209 mii cadre de nivel mediu și 153 mii specialiști cu studii superioare. Pornind de la potențialul material și uman existent la sfârșitul anului 1975, viitorul cincinal va asigura parcurgerea de către poporul nostru, a unei noi trepte pe calea edificării socialismului multilateral dezvoltat.

În 1975 vom ajunge la o producție industrială de aproape 580 miliarde lei, ceea ce reprezintă de circa 22 ori mai mult decât s-a obținut în 1950. Totodată, în perioada 1951—1975, țara noastră a cunoscut cele mai profunde prefaceri politico-sociale din istoria sa. În acest sfert de veac, a fost creată și consolidată orânduirea socialistă, trecându-se apoi la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Ca urmare, sub aspectul dezvoltării politico-sociale, România se situează printre țările cele mai avansate ale lumii.

Anul 1975 va însemna, și pentru poporul nostru, punctul de pornire pentru parcurgerea ultimului pătrar din secolul XX. Sînt foarte puține țările care au conturat perspectiva dezvoltării economico-sociale până spre sfârșitul acestui veac, atât de amplu și limpede cum o are țara noastră. Documentele Congresului al XI-lea al partidului — Programul, Directivele și Raportul Comitetului Central — prefigurează un viitor strălucit pentru poporul român: făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism. De fapt, Programul partidului constituie — așa cum l-a definit tovarășul Nicolae Ceaușescu — „Programul poporului român de ridicare a patriei pe culmile luminoase ale civilizației comuniste”. Pe baza angrenării crescînde în revoluția științifico-tehnică contemporană și a accelerării procesului de modernizare a întregii economii naționale, în ultimul pătrar al secolului XX, România va depăși stadiul de țară în curs de dezvoltare și se va integra, pentru totdeauna, în rîndul țărilor avansate economic. Este semnificativ pentru nivelul economic prevăzut a fi atins faptul că, încă în anul 1990, venitul național pe un locuitor va ajunge la 2.500—3.000 dolari, ceea ce reprezintă mai mult decît media actuală realizată în țările dezvoltate ale lumii. Paralel cu avîntul forțelor de producție, în perspectiva deschisă spre anul 2.000, vor cunoaște o puternică dezvoltare și perfecționare toate componentele relațiilor de producție și suprastructurii, astfel încît va începe procesul trecerii treptate de la socialism la comunism. Ca urmare, întregul nostru popor se va bucura de un grad tot mai înalt de civilizație, materială și spirituală, creîndu-se posibilitatea satisfacerii tuturor cerințelor unei vieți raționale și ale afirmării plene a personalității umane.

Semnificațiile anului 1975, schițate mai sus, poartă amprenta imprimată de Congresul al XI-lea al partidului. Toate prevederile planului național unic pe acest an se integrează în linia strategică și în orientările tactice stabilite de Congres, în vederea făuririi socialismului multilateral dezvoltat și a trecerii spre comunism. Insuflețit de această perspectivă luminoasă, poporul nostru va înfăptui cu succes sarcinile de plan pentru noul an, asigurînd astfel o temelie puternică pentru continuarea progresului economico-social al patriei.

Cucerirea Unirii

(continuare din pag. 1)

ele putîndu-se doar numi „Principatele Unite Moldova și Valahia”. Poporul român a rămas nemulțumit de o asemenea neașteptată hotărîre. De aceea, românii din ambele principate, prin voința lor solidară, au dat un răspuns precis și categoric marilor puteri, la 24 ianuarie 1859, prin învoia alegere a colonelului Alexandru Ioan Cuza la tronul Principatelor Unite. În această situație, cîrmuitorii marilor puteri și-au dat seama că generația Unirii din Țările Române, nu va abdică de la idealul unității, și au fost nevoiți să accepte situația de fapt creată prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza.

Nu era vorba de întîietatea unei provincii sau a unui oraș, ci de așezarea temelnică a țării și de viitorul neamului. Suflete mari, suflete eroice, s-au găsit în capitala Moldovei, care s-au dezbăcut de haina mîndriei provinciale și au privit însemnătatea marelui act al unirii prin prizma viitorului poporului nostru. Dintre acești înaintași, cu mîndrie trebuie să menționăm figura strălucită a marelui patriot Mihail Kogălniceanu și cea a domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Acesta din urmă și-a pus chiar viața pentru binele și mîrirea patriei. Căci alegerea sa ca domn a însemnat nu numai o mare onoare, dar și un suprem sacrificiu. El a fost de o eleganță morală și de un patriotism care-l așează în galeria figurilor mari, cu caracter legendar, ale neamului nostru. Alex. I. Cuza a înțeles că alegerea lui ca domn pămîntean dădea dușmanilor noștri iluzia că Unirea Principatelor n-ar fi decît vremelnică și că, prin unelțirea lor, ei ar fi putut să o înlăture. Dar Alexandru Ioan Cuza a ajuns domn prin voința poporului și prin hotărîrea categorică și unanimă a patrioților luptători din 1848 și 1859. El vedea țara nită veșnic, strălucind prin așezămînte umanitare, prin dreptate socială și prin iubire frățească. Și, în scurta sa domnie, a stăruit să înfăptuiască mari reforme, într-o țară care abia își începea viața cea nouă.

Înfăptuind școala primară gratuită, secularizînd averile mănăstirești și decretînd legea rurală, prin care a împroprietat pe țărani, emancipîndu-i de sub dominația marilor latifundiați. Alexandru I. Cuza a consolidat unirea și și-a creat un nume legendar în rîndurile țărănimii care-i spunea: „tu ne dai lumina, tu ne dai viața, tu ne ești puternicul stăpînitor, unicul domnitor, care ai fost merit să fii mîntuitorul nostru...”.

Iar atunci cînd, de pe îndepărtate meleaguri străine, trupul neînsuflețit al fostului domnitor a fost adus în țară, mulțimi imense de țărani, pe care nu le chemase nimănui, așteptau prin gări trecerea trenului mortuar, iar la Ruginoasa au venit spre a se închina — într-o durere mută — rămășițelor aceluia, care fusese cel dintîi domn, marele domn al Principatelor Unite.

În cadrul României independente s-a putut înfăptui mai tîrziu marea unire de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918 a tuturor românilor, iar ulterior, după cel de-al doilea război mondial, a fost posibilă desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la orînduirea socialistă, deplin și adevărat temei al libertății, suveranității și independenței noastre reale.

O monografie de excepție

Este opinia unanimă a celor care au făcut cunoștință cu masiva lucrare semnată de Al. Zub, **Kogălniceanu istoric** (Editura „Junimea”, Iași, 1974, 652 p.). Nouă capitole (introducere, periplu bibliografic, formația intelectuală, scrieri istorice, concepția istorică, editarea izvoarelor, implicații istoriografice, activitatea de îndrumare și stimulare a cercetărilor în cadrul Academiei Române, posteritatea istoricului), un rezumat în limba franceză, un indice de publicății kogălniciene și un altul de nume alcătuiesc acest volum care ne închină prin erudiția vehiculată, prin adîncimea și finețea judecăților, prin alesele însușiri ale stilului.

O monografie Kogălniceanu a fost și rămîne o întreprindere temerară, fiind vorba de o personalitate extrem de complexă: istoric, om de stat, orator, jurist, literat — un titan, cum spune autorul, pe măsura acelei epoci de însemnătate capitală în istoria patriei, cînd s-a pus temelia și apoi a fost clădit edificiul noului stat român modern; „un om genial, cel mai mare conducător cultural și politic pe care l-au avut românii în epoca modernă” (N. Iorga).

Al. Zub se oprește însă asupra istoricului Kogălniceanu pentru că istoria „este dimensiunea lui cea mai caracteristică, poarta prin care se poate pătrunde mai lesne în biografia atât de complexă a cărturarului și militantului politic”, istoricului însoțind într-una „pe scriitor, pe economist, pe omul de stat, pe orator, pe publicist, fiecare din

aceste ipostaze avînd ca trăsătură comună spiritul prin excelență istoric” al acestei prodigioase personalități.

Avînd o contribuție de pionierat distinctă la constituirea istoriografiei moderne românești, publicînd cea dintîi revistă specială de istorie în România („Arhiva Românească”, 1840), editînd corpusul de izvoare narrative (1845—1852) într-o manieră care l-a făcut pe Hasdeu să-i cîmpare rolul în istoriografia română cu cel al lui Columb în geografie, înfrînd decisiv și binefăcător cultura vremii sale, Kogălniceanu rămîne înscris pe vecie în galeria marilor noștri istorici.

După cum se știe, Al. Zub a tipărit în 1971 o bibliografie consacrată lui M. Kogălniceanu, veritabil model al genului, ceea ce l-a dat posibilitatea să treacă la publicarea metodică a unui sir de studii închinată vieții și operei cărturarului în condițiile cunoașterii exhaustive a subiectului și a raporturilor implicite, de natură să îngăduie lărgirea viziunii și dobîndirea unui tablou complet, fără fisuri. Dacă vom adăuga însușirile personale ale istoricului ieșean: o solidă cultură filosofică și istoriografică, o inteligență vie, pătrunzătoare, o mare pasiune de muncă și o probitate științifică exemplară, vom înțelege de ce credem că Al. Zub era cel mai indicat să-și asume nobila și atât de dificila misiune a întocmirii monografiei **Kogălniceanu istoric**, de proporții fără precedent.

Dicționarul limbii române vechi

Limba veche românească a constituit, tot timpul, unul din obiectivele cele mai importante ale cercetărilor noastre. Ea reprezintă o sursă permanentă de îmbogățire a cunoștințelor privind dezvoltarea limbii noastre și cultura românească în general.

Se știe că primul document scris în limba română este **Scrisoarea** lui Neacșu din Cîmpulung din 1521. Cu secolul al XVI-lea încep, de altfel, să apară primele texte românești mai întinse. Pentru perioada de pînă la 1520 cercetătorii au folosit, în studiile lor consacrate limbii noastre, cuvintele românești ce apar în documentele slavone și latine scrise în Țările Române sau în alte părți. Acest lexic (este vorba de cuvinte proprii sau apelative) a fost făcut cunoscut, pînă acum, numai în parte, prin diferite studii și glosare. Trebuie să subliniem, în această ordine de idei, contribuțiile aduse de B. P. Hasdeu, O. Densușianu, N. Drăganu, Gh. Ghibănescu, I. Bogdan, M. Costăchescu, Al. Rosetti, D. P. Bogdan.

Pentru prima dată însă aceste cuvinte sînt adunate într-o lucrare de proporții mai mari de către G. Mihăilă care publică, astfel, în 1974, în Editura enciclopedică română, un **Dicționar al limbii române vechi** (sfîrșitul sec. al X-lea — începutul sec. al XVI-lea), cuprinzînd 628 de elemente lexicale.

Un merit deosebit al autorului este acela de a fi deșant cu mult unele date cunoscute pînă în prezent pentru primele atestări ale cuvintelor românești. G. Mihăilă ne informează, chiar de la început, că „diferențele de datare merg de la cîțiva ani sau zeci de ani pînă la cîteva secole” (p. 6). Este, desigur, posibil ca alte cercetări să aducă, în continuare, noi modificări de date. Cu fiecare secol numărul atestărilor de cuvinte românești din documentele slavone crește. Acest fapt, constată, cu bună dreptate, autorul, dovedește că „«presiunea» limbii române asupra slavonei ca limbă de cultură... devine din ce în ce mai puternică” (p. 218).

Lucrarea lui G. Mihăilă nu este de fapt, numai un dicționar. Ea cuprinde, mai întîi, un studiu introductiv (p. 10—68), deosebit de informat, în care se vorbește despre începuturile scrierii pe teritoriul

Spre deosebire de predecesorii săi, Al. Zub nu și-a limitat cercetarea la principalele lucrări istorice ale lui M. Kogălniceanu, ci a cuprins totalitatea lor; concepția istorică a cărturarului a fost definită în raport nu numai cu operele sale bine cunoscute, ci apelînd totodată la scrierile și demersurile ocazionale; fiind vorba de un creator de istorie, Al. Zub a ales cea mai potrivită metodă de expunere a materiei: însoțirea biografiei cu exegeza operei, totul într-un cadru evenimential și de gîndire românesc și european.

Ne-am îngăduit să facem două rezerve, mai de detaliu. Cea dintîi, privește motivele insuficient de justificate care l-au determinat pe autor să așeze capitolul despre **concepția istorică** într-o ordine care intrerupe expunerea activității istoriografice. Credem că acest capitol își avea locul mai nimerit la începutul ori la sfîrșitul părții consacrate creației kogălniciene. Cea de a doua rezervă privește afirmația concludivă de la p. 241: „două direcții fundamentale, strîns împletite și decurgînd din principiile de la 1789, se schițează în societatea românească de la începutul secolului XIX: una democratică și alta națională”. După opinia noastră, cele două direcții se confundă în acea perioadă istorică; separația se va produce ce-i drept, dar mai tîrziu.

Kogălniceanu istoric este, prin conținut și formă, o realizare remarcabilă a istoriografiei române, o carte, repetăm, de excepție, de aleasă erudiție, în care autorul a semănat cu dărnice lucruri ce ne farmecă prin acuitatea și noblitatea lor. Publicînd-o în superbe condiții grafice, Editura „Junimea” a înțeles să-și cinstească și în acest fel menirea.

L. BOICU

țării noastre, despre slavona textelor, despre cercetările, de-a lungul timpului, ale lexicului acestei slavone etc. Dicționarul propriu-zis (p. 70—178) este urmat de un studiu al grafiei cuvintelor românești din documentele slavone sau latine precum și de o analiză minuțioasă, statistică și de conținut, a structurii acestui vocabular (p. 179—220). În anexă (p. 221—331) este reprodus un număr destul de important de documente slavone sau latine, în care, spre a putea fi urmărite mai ușor, cuvintele românești apar subliniate.

Autorul exprimă în această lucrare, cu toată claritatea, și ideea că s-a scris românește, cu litere chirilice, înainte de 1521 și cu alfabet latin, înainte de 1570—1573 (acum apare cel dintîi text cunoscut în limba română cu litere latine).

Sferele semantice ale lexicului apelativ din **Dicționar...** sînt foarte variate: părțile corpului omenească, familie, societate, ocupații, funcții, plante, animale, obiecte casnice, instrumente, locuință, natură etc. Este demn de remarcat și faptul că două treimi din aceste cuvinte sînt de origine latină, autohtonă sau formate pe terenul limbii române.

Cititorii ar fi avut și mai mult de profitat dacă la comentariile privind grafia s-ar fi adăugat un paragraf aparte consacrat discuției mai sistematice a structurii limbii române din perioada amintită, deoarece cuvintele semnalate, cum remarcă, de altfel, și autorul, pot da o imagine generală a limbii române dinainte de 1521 și am crede, indicații că particularitățile dialectale ale acesteia sînt mai numeroase decît cele semnalate.

Dicționarul..., mai bogat decît toate glosarele sau listele anterioare, nu este, totuși, exhaustiv. El mai putea fi încă îmbogățit, după cum se poate constata din unele pagini ale anexelor.

Acest prim **Dicționar al limbii române vechi** va contribui pe de o parte la cunoașterea mai profundă a istoriei limbii noastre și a evoluției scrierii ei, pe de altă parte cercetarea mai minuțioasă a unor aspecte ale trecutului cultural românesc.

Ștefan GIOSU



Basoreliev pe soclul statuii lui Kogălniceanu din Iași.

MANOLACHE CÎRJĂ

Un poet moldovean necunoscut:

Din poezia românească scrisă în Muntenia și în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea, rămasă aproape toată în manuscris, mai bine cunoscută este cea a Văcăreștilor, a lui Conachi și a lui Mumuleanu, pentru că — fiind și mai valoroasă — a fost editată între timp de mai multe ori. Versurile altor poeți ai vremii, anonimi sau pe care abia li aminteste istoria noastră literară, se cunosc prea puțin. S-a creat astfel impresia, numai în parte justificată, că poezia acelei epoci este săracă chiar și sub raport cantitativ. Cercetarea amănunțită a bogatelor colecții de manuscrise ale Bibliotecii Academiei R. S. România și ale altor mari biblioteci și depozite de arhivă din țară scoate însă la iveală suficiente dovezi că mișcarea literară a epocii la care ne referim a fost mult mai intensă, participând la ea nu numai cunoscuții boieri cărturari ci și numeroși scriitori mai mărunți, exponenți ai unor categorii sociale modeste, rămași în anonimat. În unele cazuri, cunoașterea activității literare a acelor scriitori rămași în anonimat ne poate ajuta să clarificăm și probleme dificile de staționaritate a paternității anumitor opere. Căci — datorită împrejurărilor în care au fost adunate și editate — probabil nu toate versurile publicate sub numele Văcăreștilor sau al lui Conachi, de exemplu, aparțin acestor poeți. Un asemenea caz ni-l oferă poetul obscur Manolache Cîrjă, imitator al poeziei contemporanului său Conachi, din creația căruia o serie de versuri au intrat în colecția de poezii publicate sub numele cunoscutului poet moldovean.

De la Manolache Cîrjă ni s-au păstrat două manuscrise autografe, ambele aflate în Biblioteca Academiei R. S. România. Primul, în ordine cronologică, este ms. rom. 4159, intitulat *Intimplările lui Tarlo și a prietenilor săi*. Este o copie a romanului respectiv, tradus — după cum se știe — de Alecu Beldiman, în 1786. Pe foaia 250 a manuscrisului se află următoarea însemnare, prețioasă prin faptul că din ea deducem anul nașterii lui Cîrjă: „1810, noiembrie 20, luni sara, la 7 ceasuri de noapte, am săvârșit de scris această iticească istorie, fiind în vîrstă de 20 ani, fiind pîrcălabi dumnealui ban Arghiri Cuza i dumnealui spat. Mihalachi Cerchez. Manolache Cîrjă”. Așadar, acest Manolache Cîrjă s-a născut în 1791, iar în 1810 locuia la Galați.

Al doilea manuscris are cota ms. rom. 5965. Este un caiet oblong, cu 144 de foi, în care Cîrjă a transcris atît versuri ale sale, grecești și românești, dintre care unele datează între anii 1814 și 1821, cît și multe versuri ale lui Conachi și ale altor poeți contemporani. Inițialele M. C. sau semnătura Manolache Cîrjă, care apar sub unele poezii, constituie un indiciu de paternitate, dar nu în toate cazurile, pentru că ele apar uneori și sub versuri care în mod sigur nu aparțin lui Cîrjă. Faptul acesta îngreunăază mult operația de separare a producțiilor proprii de cele numai copiate de el, dar această separare, absolut necesară, este în majoritatea cazurilor posibilă.

După însemnările aflate în ms. 5965, corelate cu datele extrase dintr-o serie de documente de la Arhivele Statului din Iași (deși parte cu ajutorul prețios al colegilor arhiviști Rodica Anghel și Aurel Gheorghiu, pe care îi rugăm să găsească aici expresia recunoștinței noastre) și cu cele comunicate de Consiliul popular al comunei Beresti-Meria, județul Galați (adunate de tovarășii ing. Victor Nicolau și I. Baucioș din Balintesti, cărora le adresăm călduroase mulțumiri), Manolache era fiul mai mic al lui Ioan Cîrjă, ridicat probabil dintre răzeșii din Cîrja, ținutul Fălciului, care în 1803 avea rangul boieresc de sulger și îndeplinea funcția de sașez la Galați. Mama lui se numea Elenco. Fratele mai mare, paharnicul Petrache Cîrjă, se căsătorește în 1814 cu Zoiața, fiica serdarului Ioniță Cerchez din Focșani. În iunie 1821, Elenco, mama lui Manolache, Zoiața, cumnata lui, și Catinca, o vară a sa,

mor la Sculeni. Din testamentul lui Ioan Cîrjă, la sfârșitul vieții cu rangul de ban, datat 26 noiembrie 1827, aflăm că familia lui avea o casă spațioasă în Galați, în mahalaua Vovideniei, precum și câteva moșii, locuri de casă, locuri de han și altele, în ținuturile Covurului și Fălciu. Din averea tatălui său, lui Manolache — care obținuse între timp rangul de serdar — îi revine moșia Oncești, administrată de el încă din 1818, un număr de stînjeni din diferite moșii răzășești din împrejurimi, precum și casa din Galați, cu toată gospodăria. Prin 1829, probabil, Manolache Cîrjă se căsătorește cu Casandra, născută Panu, după cit se pare femeie cu oarecare instrucție. A avut doi copii, pe Ioniță, născut, probabil, în 1830, și pe Catinca, cu cinci ani mai mică. Aceasta se va căsători prin 1853 cu serdarul Lupu Budișteanu, apoi cu unul Pascu. Devenind între timp proprietarul moșiei Ghibărteni, vecină cu Oncești, Manolache Cîrjă va întemeia aici o nouă gospodărie, unde va zidi, în 1843, și o biserică, risipită la cutremurul din 10 noiembrie 1940. Manolache Cîrjă a murit la 24 ianuarie 1855 și a fost îngropat lângă biserică zidită de el, în localitatea Ghibărteni, astăzi Balintesti, comuna Beresti-Meria, județul Galați. Proprietatea moșiei Ghibărteni, cu o gospodărie relativ modestă, trece asupra fiului său Ioniță, care însă moare la 8 iulie 1857, în vîrstă de 27 de ani, împușcat de un grec, Eni, probabil administratorul moșiei. Soția lui Manolache, Casandra, mai trăia în 1863.

Cele aproape o mie cinci sute de versuri românești care aparțin în mod sigur lui Manolache Cîrjă, aflate în ms. 5965 și datate sau databile între anii 1814 și 1821, ca și unele dintre versurile grecești, dovedesc că autorul lor era un tânăr relativ cultivat, cunoscând bine limba neogreacă și, mai puțin, franceza. Avea o deosebită plăcere să versifice. După cit se pare, avea și alte predispoziții artistice, pe care le menționează un prieten al său, Lazarachi Cernevici, funcționar, în următoarea notă de pe f. 1 a manuscrisului: „Această carte este a dumisali Manolachi Cîrja, ci-i zic Onșanul, actîer, stihotvorî și iscusno muzicant di flaută, tambur, scripcă și fluieras. La anul 1820, april în 20, în Pochișcani”. Așadar, în cercul prietenilor, el era cunoscut nu numai ca poet, ci și ca actor și iscusit cîntăreț la mai multe instrumente, fapt care-l avantaja, desigur, în societatea pe care o frecventa.

Multe dintre versurile lui Cîrjă sînt scrisori versificate, adresate amicilor și cunoscuților, în care tratează tot felul de chestiuni particulare, dar mai ales de amor. Dovedind îndemnarea sa în alcătuirea versurilor, ele au îndeosebi valoare biografică. De exemplu, *Răspuns iubitului meu Vidră* (pentru economie de spațiu, nu transcriem toate datele cuprinse în titluri și nici nu indicăm paginile la care se află versurile respective). *Răspuns iubitului meu Vidră la scrisoarea din 18 martie 1815*, *Răspuns iubitului Lazarachi Cernevici*, *Dumisali Iancu Miculescu, la Pochișcani*, *mulțămire pentru două chilii păpuși ci m-au împrumutat*, *Dumisali Iancu Miculescu, la Pochișcani*, ca să-mi trimată pești de iaz, *Dumisali chiar Vasili Zugrav, la Bărlălești*, *că-i trimată stihurile prescrisă și talmăcire iconii, Vărului Ilie Murgulescu, ot. vt. logofite și altele*. Aceste scrisori cuprind și unele informații care privesc relațiile lui literare și artistice cu prietenii și cunoscuții.

Altă categorie de versuri scrise de Manolache Cîrjă o alcătuiesc acrostihurile sau numele, cum li se spunea atunci. El scrie asemenea acrostihuri nu numai cu numele său ori al femeilor cu care era prieten sau cărora voia să le cîștige dragostea, ci și cu numele femeilor iubite de către unii prieteni și cunoscuți ai săi, pe care le trimitea — drept omagiu — în scrisorile adresate acestora. Dintre cele semnate cu inițialele M. C., cu numele său în acrostih sau care au alte indicații că aparțin lui, cităm: (*Martur Chipidon imi esti*), în acrostih cu numele Marioara, (*Tu ești raza cari*

arzi), avînd în acrostih, împletite, numele Terezina și Manolaki, (*Miunile cele frumoase*), în acrostih cu numele Manolaki, (*Foc pătrunzător și viu*), în acrostih cu numele Frosinița, (*Făptura toată să vază*), în acrostih cu numele Frosiniță, iar în titlu cu mențiunea: „Al Catinăi, cătră soră-sa Frosina ot Craiova”, (*Păr într-acest de pre urmă curs ai petrecirei meli*), avînd în acrostih, împletite, numele Profiriți, (*Porfiriți*), iar în titlu mențiunea: „Stihul acrostihidă ci, pof-tindu-mă, am scris dumisali chiar Vasili Zugrav ot Bărlălești”, (*Rănă, ah, nevîndecată*), în acrostih cu numele Ralu, iar în titlu cu mențiunea: „în Iași, pofit fiind de dumnealui vărul Șărbănachi Periețanu, scriitor ot. vt. logofite”.

În sfârșit, menționăm meditațiile în versuri ale lui Manolache Cîrjă cu privire la incertitudinea celui îndrăgostit, la gelozie, la „împietrirea” sau la nestatornicia în dragoste a femeii iubite. Căci, spre deosebire de mai marele său model, Costache Conachi, un răsfățat al amorului, Cîrjă a avut parte în tinerețea lui numai de iubiri neîmpărtășite sau nestatornice. Ca atare, versurile lui erotice au o tonalitate jeluitoare, sînt în general strigate de implorare, de desperare și de imputare la adresa „împietritelor”, a „nemilostivelor” sau chiar a „nelegiuitorilor” pe care le iubea. Unele dintre ele sînt simple scrisori de dragoste versificate. Oprindu-ne iarăși la câteva dintre cele semnalate de el, cităm: (*Văz urgie însuflețită*), *Iroicesc, Călnța, Adiaforie, nădejde și viclesugul, Jălanie de despărțire, [După toată-mpotrivire], [Ca un fulger numai], [Zice lume cu greșală], [Sărace om, cît trăiești], Sufletul, inima, nădejde și dîznăduire*, o meditație de peste cinci sute de versuri, avînd la început mențiunea: „1816, fevr. 15, supt cruda împietrire”.

Partea de manuscris care îl obligă de acum pe istoricul literar să rețină numele lui Manolache Cîrjă, alături de al lui Conachi, întrucît pune sub semnul întrebării paternitatea lui Conachi asupra unor poezii editate sub numele său, este cea în care Cîrjă tratează literar gîznodămintul nefERICIT al logodnei lui cu o tinără născută Catinca. Despre ea știm doar că era din Galați. Logodna urma să aibă loc în februarie 1818, dar pînă la urmă tinăra nu l-a mai vrut. Acest lucru rezultă din însemnările părții de manuscris intitulată *Celi întimplători de la 8 fevr., vineri, 1818, la 8 ceasuri din zi*, în care stările sufletești ale lui Cîrjă din diferite momente ale episodului respectiv, pînă la 21 martie 1818, sînt exprimate în versuri. Majoritatea acestor versuri se află însă publicate în edițiile poeziilor lui Conachi din 1856 și 1877, sub titlurile *Ce durere, inimioară, Deznădăjduirea, Ah, amarnică durere, Peirea, Moarte, moarte, ce nu vii, Tinguirea, Impuțaciunea, Necazul logodnei* și altele. Unele dintre ele au aceleași titluri și în manuscrisul lui Cîrjă. Se pune deci întrebarea: aparțin versurile respective într-adevăr lui Conachi, sau unele sînt opera lui Cîrjă, cum indică circumstanțele în care ar fi fost scrise? Răspunsul la această întrebare, bazat pe o cercetare filologică amănunțită și mai întinsă, pe care nu o putem reproduce și nici măcar rezuma aici, am încercat să-l dăm în studiul intitulat *Poetul moldovean necunoscut Manolache Cîrjă și paternitatea unor versuri atribuite lui Conachi*, care va fi publicat mai tîrziu. Amestecul unor versuri ale lui Cîrjă cu ale lui Conachi a fost facilitat de faptul că Manolache Cîrjă copia în caietele sale, alături de versurile proprii, și versuri ale lui Conachi, pe care apoi, amestecate cu ale lui, le folosea în diferite ocazii ori le trimitea în copii prietenilor săi. În felul acesta, în așa-numitele manuscrise Conachi, alcătuite de diverși copisti prin anii 1820—1830, au fost adunate și poezii care nu sînt ale lui, iar editorii din 1856 și 1887 n-au avut cum să le depisteze. Căci versuri ocazionale ca cele în discuție, destul de modeste ca valoare artistică, cum sînt îndeosebi cele intitulate *Necazul logodnei*, semnificative prin însuși titlul lor, putea să alcătuiască și Manolache Cîrjă.

N. A. URSU



Afișul filmului „Răzbuarea”. În medalion, marea actriță Marioara Voiculescu.

GRATIS R. Vâlcea, Mai 1929

Școlul Artistic

DIN RĂMNICUL VALCEA

Apere Regulat

ȘTIRI LOCALE

Direcțiunea Teatrului Cinema Pathé Freres-Paris
Sucursala R. Vâlcea

Peșteră a celor Doar. Public Vâlcean. o serie splendidă de Spectacole de vară, a tehniciat frumoasa Grădina a Berăriei Azuga, pentru tot școlaul de vară. Peșteră a celor Doar. Cinematografice vor avea loc regulat, cu cel mai bogat și vari program.

Frontispiciul primei publicații românești de film.

file de arhivă

ÎNCEPUTURILE cinematografiei în România

În toată lumea se sărbătorește a 80-a aniversare a celei de a șaptea arte.

La numai cinci luni de la inventarea cinematografului de către frații Lumière, noul gen de spectacol putea fi văzut și la București. „Fotografiile mișcătoare” au fost prezentate pentru prima dată la Paris, în ziua de 28 decembrie 1895, iar la București, la 26 mai 1896, în localul redacției ziarului L'INDEPENDANCE ROUMAINE, de pe Calea Victoriei. Un an mai tîrziu, acest cinematograf, devenit permanent, aduce pe ecran primele filme românești — câteva „jurnale”, lungi de 15—30 de metri realizate de Paul Menu, fiul proprietarului magazinului „A. MENU & Comp.” de pe Calea Victoriei 69. Peticulele respective nu s-au păstrat, dar le știm conținutul din cronicile publicate de ziarul timpului. Ele se numeau *Terasa cafenelei Capșa, Bufetul de la Șosea și Tîrgul Moșilor*. Paul Menu mai trăiește și astăzi; are 94 de ani și locuiește la Paris, unde a fost înțilnit recent, de un reporter al Televiziunii române, care i-a luat un interviu. În luna august 1897, mai găsim în programul cinematografului din București și cele dintii filme militare, făcute tot de Paul Menu: *Flotila de pe Dunăre și Exercițiile flotei*, care arată „măreața plutire pe Dunăre a frumoaselor noastre bastimente militare”.

Primele producții artistice, cinematografice, de la noi, apar în anii 1911—1912: *Amor fatal, Însiră-te Mărgărite și Războiu* de la 1877. Pe locurile 11, 12, 13, din cataloagele Arhivei Naționale de filme, găsim menționate titlurile: *Fedora, Amorul unei prințese și Răzbuarea*, producții ale SOCIETĂȚII FILMULUI DE ARTĂ LEON POPESCU: toate reprezentate în premieră în 1913. Ne oprim asupra lor pentru că, pe bună dreptate, trebuie socotite punctele de plecare ale filmului artistic românesc, ele fiind realizate exclusiv de creatori români. În toate aceste trei filme rolul principal feminin l-a avut Marioara Voiculescu. Despre *Amorurile unei prințese* citim în RAMPA (13 iunie 1913): „Marți 11 iunie 1913, la cinema CLASIC a fost premiera primului film românesc conceput și jucat de artiști români, în frunte cu Marioara Voiculescu, distinsa directoare a Teatrului MODERN. Scenariul și regia îi aparține tot mării artiste. Au asistat, între alții, domni: Liviu Rebreanu, Emil Girleanu, Ion Minulescu, N. D. Cocea, Corneliu Moldovanu, A. de Herz, Mihail Sorbul”. Erau scriitorii care pe vremea aceea se interesau de începuturile tinereii cinematografii românești. Citeva zile mai tîrziu — la 24 iunie 1913 — același cinematograf prezenta în premieră filmul RĂZBUNAREA, de la care ne-a rămas un program. Consemnăm deci o certitudine: filmul artistic românesc a debutat acum șaiszeci de ani.

Ion MUNTEANU



Omagiind poetul

Cei 125 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu au produs, în mod firesc, manifestări la scară națională, dovăditoare de eternă omagiere a geniului eminescian.

Consemnăm aici, deloc întâmplător, în primul rând seria de manifestări desfășurate la Ipotești și Botoșani, locurile de baștină ale poetului, în organizarea ireproșabilă a Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă împreună cu Uniunea Scriitorilor și cu alte foruri culturale. Recitaluri de poezie, întâlniri ale poetilor cu cititorii, comunicări științifice, spectacole artistice — toate împreună au alcătuit o impresionantă cinștire a lui Eminescu.

De asemenea, la Iași, spiritul eminescian a fost în aceste zile o prezență de tulburătoare autenticitate. Iubitorii de poezie au avut prilejuri în plus de a se simți laolaltă, iar poezii — mai virstnice sau mai tineri — au răsunat, sub semnul liric al înaltașului, fraza lor de frumusețe contemporană. Remarcabilă în acest sens a fost reuniunea poetică din Aula „Eminescu” a Universității ieșene.

Sărbătorirea lui Eminescu a fost și va fi întotdeauna o expresie a permanenței românești. În numele acestei permanențe, jubileul de 125 de ani de la nașterea sa confirmă prezența Poetului printre noi.

Noi galerii de artă

Anuala de pictură, grafică și sculptură a Cenuclului U.A.P. Suceava, s-a deschis în noile Galerii de Artă, inaugurate cu acest prilej în plin centru orașului. Artiștii din Suceava și Botoșani expun rodul creației lor din ultimul an, incluzând — așa cum subliniază Dan Hatmanu — în „Salut colegial” — în operele lor „recunoscută sensibilitate artistică a oamenilor din țara de sus, aplecarea lor spre frumos și dovedindu-se mesagerii evoluției social-politice, construcției socialismului în această parte a Moldovei”.

La vernisajul expoziției, pictorul Dimitrie Lăghin, a prezentat un succint bilanț al activității cenuclului, activitate salută de Iftimie Bărlăneanu, în numele Filialei Iași a U.A.P. și de criticul de artă Aurel Leon. Pictorul Ion Sălișteanu din partea Uniunii Artiștilor plastici, a elogiat avântul luat de mișcarea artistică suceveană și excepționalele condiții de lucru și de expunere create în ultimii ani.

Încheiere, tovarășul Miu Dobrescu, prim secretar al Comitetului județean P.C.R., a remarcat finuta deosebită a lucrărilor de pe simere, munca susținută a exponanților și dragostea cu care acești artiști cîntă realizările României socialiste. Domnia-sa a invitat artiștii din întreaga țară să onoreze Galeriile suceveane cu lucrările lor, invitându-le la care Ion Sălișteanu a răspuns cu propuneri certe pentru un program al acestei săli de excepție.

De altfel, după o Anuală, urmează aici expoziția personală a lui Dan Hatmanu.

Romanul politic

Deosebit de oportună dezbateră organizată de revista „Contemporanul”, cu tema „Romanul politic”. Au participat Valcu Bugariu, Dumitru Micu, Eugen Simion, Laurențiu Ulci. Precizînd că rostul acestei dezbateri este de „a dovedi importanța romanului politic și, deopotrivă, rolul său în consolidarea spiritului de înaltă solidaritate românească, se consideră, printre altele, că avem astăzi o literatură politică valoroasă, care, dovedind angajarea în actualitate, constituie totodată o inscriere originală și de înaltă nivel de viziune a epocii noastre, înălțînd tradiția realismului literar românesc”. Interesante sînt contribuțiile privind definiția romanului politic, Eugen Simion referindu-se în acest sens, la opțiune. Continuuînd ideea Laurențiu Ulci pune însă opțiunea pe seama determinismului istoric, acceptarea sau respingerea acesteia fiind, după domnia sa, de liberul arbitru și implicînd în chip direct, procesul de conștiință. Ideea amendabilă, credem noi, dar, ne gîndim că procesul de conștiință este situat, în mod firesc, înaintea opțiunii, și nu după. A respinge propria opțiune nu ține de o conștiință dilematică, ci de una sofisticată.

Intervenind, Dumitru Micu vorbește despre valoarea estetică a romanului politic de azi, despre modalitățile narative întrebuintate. Exemplele aduse în dezbateră dovedesc că la ora actuală romanul politic românesc (Marele singuratic, Apa, Vinătoria regală, Fețele tăcerii, Ore de fundamente ș.a.) nu și-a părăsit temele fundamentale, că existența lui este o dovadă a valorii epicii contemporane.

Fapt este că, așa după cum reiese din discuție, problema romanului politic, aducînd în prim plan opțiunea vizează nu numai condiția necesară a literaturii noastre, ci și pe aceea ca-

pabilă să particularizeze o specie de mare actualitate, al cărei statut se cere fundamentat teoretic. Ceea ce își propune menționarea dezbaterii, fără a ambiționa epuizarea temei. Care ar implica poate considerarea opțiunii nu numai în raport cu realitatea imediată, ci și cu cea de perspectivă, cu un vitor în numele căruia depășirea, în spirit critic, a prezentului, este un fundamental act politic și de majoră opțiune. Capabil să lărgească mult orienturile literaturii noastre, pusă sub semnul acestei angajante finalități.

Teatrul emoției

Într-un interviu recent acordat „Științei”, Radu Beligan director al Teatrului Național din București și președinte al I.T.I. își exprimă câteva gînduri interesante privind teatrul contemporan. Dintre acestea reținem, pentru valoarea concludivă a afirmației, următoarea formulare: „De multe ori, cînd vorbim de o tematică mare, importantă, pierdem din vedere un adevăr fundamental: aceea că operele respective nu pot ajunge la spectator decît pe calea emoției (subl. ns.). Spun asta chiar în cazul mult discutatului teatru de dezbateri, de idei. Dezbateri trebuie să fie pasionată, angajată, așa încît să determine participarea întregii ființe a artistului și a spectatorului (...). Aș spune, de pildă că orice coliziune a ideilor în teatru trebuie să angajeze ființa în cel mai înalt grad”. Se cere, așadar, intensificarea emoției, și nicidecum abolirea sau „demistificarea”... Dar cît timp a trebuit, ca să se ajungă la această înțelegere superioară a emoției scenice și cite energii s-au consumat, în ultimii ani, urmînd căi labirintice, ocolițe, spre a ajunge la ceea ce se știa încă de la Sofocle, Shakespeare sau Racine? Prin autoritatea sa de artist și de președinte al Institutului Internațional de Teatru, Radu Beligan era cel mai indicat să dea acest semnificativ răspuns care echivalează cu o întoarcere la sursele teatrului de totdeauna.

Afișe

E evidență: afișul de film nu mai e... en vogue. A avut o epocă a lui, autoritară și zgomotoasă, trebuia să îți seama de afiș înainte de a intra în sală. Omul modern simplificat totul, și poate e bine așa, a simplificat și această problemă: un film bun nu are nevoie de afiș zgomotos, zvonul că filmul e bun se întinde miraculos, fără afișe. Din cînd în cînd, însă, apar afișe ambițioase. Unul din acestea anunță recenta producție românească despre bătaia de la Podul Înalt. Nu știu ce e: prospect pentru vizitarea frescelor, invitație la o expoziție cu îmbrăcăminte de epocă, reclamă pentru un nou manual de istorie? Chipul domnului Ștefan, și așa aflat într-o îndelungă controversă, ne apare, de la zeci de metri, zugrăvit într-o senină manieră meșteșugărească a unor triste restaurări. Apropierea de afiș complică înțelegerea. Descoperim sub coroana voievodă chipul actorului protagonist, firește nebituit de furtunile eroului, chipul unu om ca toți oamenii... Moment jenant pentru cine știe cît de greu s-au putut reconstitui trăsăturile adevărate ale voievodului.

Măcar de s-ar vedea că e vorba de afișul unui film de ficțiune istorică...

Valori ale secolului

Editura Univers a impus în viața culturală o prestigioasă colecție — „Romanul secolului XX”. Prin traducerea celor mai valoroase lucrări din opera clasicii literaturii universale — creații ale secolului XX — gestul editurii Univers este un autentic act de cultură. În legătură cu acest fapt am vrea însă să formulăm o întrebare: nu ar fi bine oare ca în colecția „Romanul secolului XX”, să-și facă apariția și romanul românesc? Firește, includerea romanelor literaturii noastre în această colecție ar impune criteriul axiologic foarte riguroase, exigențe deosebit de ferme. Avem însă asemenea romane cu calitatea de a reprezenta — ca valori universale — secolul XX. Incit, dacă avem asemenea romane — cinci sau o sută, cite or fi existînd — de ce să nu le așezăm sub „emblema” pe care o merită? Credem că o asemenea lucrare este utilă, însemnînd totodată și o datorie. Bineînțeles, cu condiția ca ea să se realizeze ca un act cultural, adică să nu se transforme (fie și la modul excepțional, pe ici, pe colo) într-o chestiune comercială. Oricum, la acest punct al problemei ceea ce contează e doar întrebarea în principiu...

În câteva cuvinte

Am pășit în 1975, decretat de adunarea generală a O.N.U. drept „Anul Internațional al femeii”. Vanînd după „Anul Internațional al populației”, 1975 va aduce o serie de manifestări dedi-

cate condiției sociale a femeii. Aflîndu-ne la Iași, sugerăm cinstirea luptătoarelor care au înființat prima asociație feministă din țară: Camelia Emilian, Sofia Nădejde, Ella Negruzzi. Dacă ar fi trăit, matematicianul Grigore C. Moisil ar fi implinit în acest ianuarie 69 de ani. Prilej de a ne aminti pe savantul dublat de un căsător cu recunoscut spirit, fapt ce o face pe soția sa să declare: „mă tem că legenda să nu înlocuiască pe savantul Grigore Moisil, pe marele matematician, cu doar una din multiplele sale ipostaze” (Flacăra). Poemul intitulat „Imn lui Mihai Eminescu” pe care Ion Alexandru îl publică în „Convorbiri literare”, e dedicat „Scriitorilor Moldovei” fiind scris la Iași, acolo unde „Se aude un corn de bou buciurînd / Să se aprindă stelele pe țară”. Din foarte densul număr al „României literare” așternut aforand memoriei lui Eminescu, descoperim mărturisirea lui Geo Bogza, din preajma siluetei de ploș însingurat, prin care închină truda sa de reșterire a „Cărții Oltului” — „neprihănitului poet al cărui nume, a cărui viață și operă alcătuiesc pentru mine un templu suprem de pe sezele căruia nu-mi ridic genunchii”. Se află în curs de definitivare ansamblul monumental „Ștefan cel Mare”, ce urmează a fi amplasat la Suceava. Statuia aparține sculptorului Eftimie Bărlăneanu. ● Ultimul număr al publicației „Coordonate birlădene” a apărut în ținută festivă cu prilejul aniversării vechimei de 800 de ani atestați documentar. Sumarul adună birlădeni din toată țara, veniți acasă spre a fi prezenți la marea lor sărbătoare.

Fondul arhivistic național

Legea care a apărut nu de mult timp privind ocrotirea patrimoniului național întregeste măsurile luate de-a lungul timpului și sintetizează pe plan legislativ grija și protecția specială pe care o acordă statul valorilor naționale, necesitatea imperioasă a progresului spiritual al țării.

Fondul Arhivistic Național, parte integrantă a patrimoniului cultural, poartă amprenta aceluiași griji de apărare, păstrare și conservare atît în ce privește valorificarea sa multilaterală, cît și pentru transmiterea integrală urmășilor.

În acest sens, la Arhivele Statului a avut loc o întîlnire între arhiviștii ieșeni și unii dintre colaboratorii instituției, care, în diferite ocazii, au declarat și deus la Arhive documente de interes major. Exemplul lor merită a fi făcut public și sperăm să fie urmat în scurt timp și de alte persoane care datorită activității lor politice, economice și culturale dețin documente ce interesează istoria noastră națională. De aceea Arhivele Statului fac un apel către toți deținătorii de documente de a-și da concursul neprecuțit la creșterea și valorificarea Fondului Arhivistic Național.

TELE... grame

Despre critică și iubire

● Oamenii iubesc televiziunea ca fenomen, oamenii caută răspunsuri pe micul ecran, își verifică opiniile, participă la viața ei. Mă gîndesc la toate acestea, citind scrisorile primite în urma apelului apărut la această rubrică. Scrisorile au o gamă foarte largă de preocupări și e greu să concentrez în câteva rînduri toate afirmațiile interesante. Dar voi folosi multe în cronicile viitoare, lăsînd pentru azi doar câteva. ● De multe ori cronicarii TV sînt admonestați pentru asprime. Eu socotesc însă cronică TV (mai bine zis cronică TV) un element foarte necesar. Am călătorit prin cîteva țări, am văzut mai multe feluri de programe și am observat că țările cu televiziune bună au și cronici calificate, în care se emit multe idei de valoare. Pentru asta se impune însă o singură condiție pe care am rezumat-o astfel: Nu e neapărat nevoie să iubești ceea ce critici, dar e absolut necesar să critici (cînd e cazul) ceea ce iubești (din scrisoarea inginerului Vasile Pascu — București). ● Din Suceava o scrisoare trimisă de Alexandru Gabriulescu (n-am înțeles din misivă profesia — aștept precizări) socotește că zidul acela tehnic și imaginativ dintre televiziune și tele-spectator este pe cale de dispariție”. Așa e! ● Mă văd nevoit să răspund foarte lapidar tovarășului profesor Terențiu Cristea la o amplă scrisoare (5 pagini dactilografiate). Mulțumind pentru aprecierile adresate acestei rubrici (de fapt, ele trebuie adresate redacției revistei „Cronica” inițiatora acestui colțșor consacrat ideii de cultură și televiziune), aș vrea să menționez că, din considerente de etică profesională, n-ar fi onest să mă refer critic sau laudativ la emisiunile autohtone. Socotesc că nu am acest drept și cred că discuția nu are rost să fie continuată, așa cum propuneți dv. ● În timpul meu liber îmi place să recitesc vorbe de duh, maxime, aforisme și alte înțelepciuni în rezumat, aparținînd clasicii scrie Cristian Stoian din Botoșani. De aceea vă trimit un aforism al lui Renard potrivit cred eu, pentru „Telegrame”. „Sub pretext că perfecțiunea nu există pe lumea asta, nu vă păstrați cu grijă toate defectele”. I-aș replica spiritualului corespondent tot un aforism, de data aceasta a lui La Rochefoucauld: „Dacă n-am avea defecte, nu ne-ar face atîta plăcere să le observăm pe ale celorlalți”.

Alexandru STARK

sport

ÎN PAPUCI...

Nimic mai nesuferit pentru amatorul de sport decît papuci de casă; obișnuit cu scindura tare a băncilor de pe stadioane, și în sălile de sport, se simte nedreptățit cînd, din lipsă de competiții, e obligat să-și petreacă timpul liber acasă, în fotoliu, unde doar micul ecran îi mai aduce vagi mingierii.

Cam într-o asemenea situație s-a aflat săptămîna trecută ieșeanul amator de sport, căci în restul țării și chiar în restul lumii au avut loc destule competiții. În țară, săptămîna a fost dominată de handbal, baschet și tenis. Urmînd nefericită ideea a Federației de volei de a desfășura campionatul divizionar într-un sistem de turnee care duc la amfeală și pe sportivi și pe spectatori, diriguitorii handbalului au procedat la fel. Așa încît, săptămîna trecută, la Cluj-Napoca, a avut loc ultimul tur pe teren acoperit al Diviziei A de handbal feminin. Rezultatele sînt desigur cunoscute deja, astfel încît vom sublinia doar faptul că meciurile s-au desfășurat într-un relativ anonim din care n-au reușit să le scoată nici organizatorii, nici publicul clujean. Desfășurarea clasică a campionatului etapă cu etapă adică, cu meciuri acasă și în deplasare, ar reduce handbalului (și voleiului, fie spus în paranteză) interesul de competiție vie, dinamică, idei ce nu pot viețui fără spectatori. Este absolut inafara oricăror norme ca un oraș să aibă o echipă, dar spectatorii din acel oraș să nu-i vadă meciurile. Nu ne-am mira ca într-o bună zi echipele să fie chemate să joace la federație pentru cîteva diriguitori ai sportului.

Am fi nedrepti însă dacă nu am recunoaște și unele idei bune ale acestor diriguitori. Una dintre ele este „Circuitul României” la tenis. Pentru mai buna cunoaștere și răspîndire a acestui frumos sport, care, în urma succeselor din ultimii ani ale lui Năstase, a cîștigat teren (nu și terenuri!) în preocupările amatorilor de sport de toate vîrstele, federația de tenis a inițiat aceste turnee în cîteva centre din țară. După Brăila, a revenit Galațiului dreptul de a găzdui un turneu la care au participat, între alții, Marcu, Santei, Tăbăraș, Hărădău, Emmrich (campionul R. D. Germane). Săptămîna aceasta, tenismenii sînt oaspeții Iașului. Să fie bineveniți!

Din confruntările internaționale ale săptămîinii reținem performanța Politehnicii București care, în Cupa Campionilor Europeni la baschet feminin a eliminat puternica echipă franceză U.C. Clermont Ferrand de mai multe ori finalista a competiției. E un succes care trebuie aplaudat și care cere a fi confirmat și în întîlnirile următoare pe care Politehnica le va susține la 30 ianuarie și 6 februarie cu echipa B.S.E. Budapesta. Tot la baschet feminin s-a înregistrat și un eșec: studentele de la I.E.F.S. au pierdut și partida retur cu jucătoarele bulgare, astfel încît, puse alături de colegele lor de la Politehnica, stau cu capul plecat pînă la o eventuală victorie.

Și pentru că e vorba de baschet feminin, să notăm aici cu nota 3 echipa Universitatea Iași care, duminică în sala Sporturilor, a jucat lamentabil, pierzînd la scor întîlnirea cu omonima ei de la Cluj-Napoca. Jucătoarele s-au prezentat complet nepregătite, voci (autorizate) din public șoptind că antrenamentele fetelor se fac superficial, că jucătoare de bază lipsesc cu regularitate de la pregătire. În aceste condiții, retrogradarea nu va surprinde pe nimeni.

Ar fi neobișnuit ca într-un comentariu sportiv să nu se spună nimic despre fotbal. Sezonul de primăvară a început să-și arate primii muguri. Cel dintîi „ghiocel văzut pe micul ecran se numește Tească. Era și firesc ca acest antrenor-sifirează să nu piardă ocazia de a-și arăta, primul, comanacul lui alb. Așa dar primul meci al anului: Steaua — Metrom Brașov (2—1). Să fie într-un ceas bun!

INTERIM

TOP ANUAL '74

— secția străină —

- Soliste: Carly Simon; 2. Melanie; 3. Magie Bell.
- Soliști: 1. David Bowie; 2. Elton John; 3. Rod Stewart.
- Grup: 1. Emerson Lake & Palmer; 2. Yes; 3. Pink Floyd.
- Chitară solo: 1. Eric Clapton; 2. John McLaughlin; 3. Jan Akkerman.
- Chitară bas: 1. Grey Lake; 2. Jack Bruce; 3. Paul Cartney și Squire.
- Baterie: 1. Carl Palmer; 2. Billy Cobham; 3. George Baker și Jan Paice.
- Keyboards: 1. Rick Wakeman; 2. Keith Emerson; 3. John Lord.
- Diferite instrumente: 1. Mike Oldfield; 2. Roy Wood; 3. Ion Anderson.
- Single: This Town Aint Big Enough for Both of Us (Sparks) și Radar Love (Golden Earring); 2. Band on the Run (Wings); 3. Can't Get Enough (Bad Company) și Sebastian (Cooney Rebel).
- LP: 1. Band on the Run (Wings); 2. Tubular Bells (Mike Oldfield); 3. Kimono My House (Sparks) și Brain Salad Surgery (Emerson Lake & Palmer).
- Debut soliști: 1. George McRae; 2. Leo Sayer; 3. Drupi.
- Debut soliste: 1. Maria Muldour; 2. Marcela; 3. Lena Zavaroni.
- Debut grup: 1. Sparks; 2. Bad Company și Cooney Rebel; 3. Queen.

IV. Debut compoziție: 1. Ron Mael (Sparks); 2. Steave Harley (Cooney Rebel) și Mike Oldfield; 3. Leo Sayer.

TOP CRONICA - RTV. Iași nr. 4

— secția română —

- Copiii păcii (L. Tudan) — Roșu și Negru; 2. La noapte te voi răpi (M. Teicu) — Adrian Romescu; 3. Cocorii (I. Ștepan) — Pro Musica; 4. Plouă (D. Chebac) — Dan Chebac; 5. Copii ai vieții (A. Ordean) — Stera; 6. Copaci — pălării omului (M. Florian) — Mircea Florin; 7. Atlantida II (Eugen Tunaru) — Experimental Quartet; 8. Cînd băieții ne privesc (M. Dragomir) — Angela Simileu; 9. Sora mea cea mică (M. Constantinescu) — Mihai Constantinescu; 10. Ce frumos știi tu să minți (F. Delmar) — Ioana Negri-Ioia.

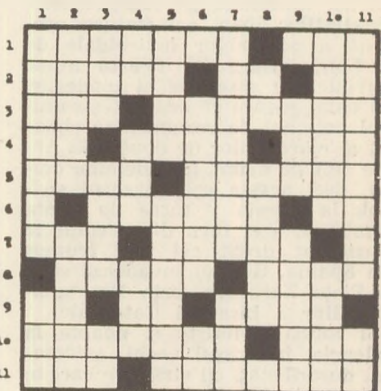
— secția străină —

- Only You Ringo Star; 2. Jo lence, haszretinél — Skorpia; 3. Another Saturday Night — Cat Stevens; 4. Clap For the Wolfman — Gouess Who; 5. Die Kinder Der Sonne — Nina & Mike; 6. Tell Me Why — Alvin Stardust; 7. Love Hurt — Nazareth; 8. Lady Lay — Pierre Groscolas; 9. Gonna Make You A Star — David Essex; 10. Ma I He's Making Eyes At Me — Lena Zavaroni.

NUMERICE

ORIZONTAL: 1. Poet dramaturg și eseist francez din creația căruia fac parte „Cele cinci ode mari” — Succesiune numerică infinită; 2. În jurul leagănului său „s-au înginat ultimele raze de lună ale veacului al 18-lea cu aurora veacului al 19-lea” — Este unu I — Și unu fără unu I; 3. Polițai cu șalvari (od.) — Al 6-lea rege legendar al Romei, căruia i se atribuie împărțirea societății romane în trei triburi a 10 curii și a armatei pe principii cenzitar; 4. Face să nu poată fi... numărare I — Notă rivinită — Șmecheri (fam.); 5. Scriitor ceh, autorul volumului „Pribegiiile lui Petr 7 Minciuni” — A scris „Balada celor douăzeci și șase”; 6. Ion Nonna... — Nota 6; 7. Optimism cromatic — Unehle; 8. A compus muzica pentru spectacolul „Slugg la doi stăpîni” (1952) — Nume feminin; 9. II — Ora 11 — Număr; 10. Numărul de față — „Al nouălea...” de I. Ehrenburg; 11. În număr complet — A demonstrat, în anul 1768, irracionalitatea numărului „pi”.

VERTICAL: 1. Scriitor indian, autorul volumului „100 de rupi” — X; 2. Promotor al cubismului, creator al unei „Compoziții cu trei figuri” — De trei parale la B. Brecht (pl.); 3. Acela — A fracționa după o regulă sau a utiliza proporții bine determinate — De la (od.); 4. Din nou, unu fără



unu I — Concretizarea cifrel micilor matematicieni — număr trigonometric (abac.); 5. Numeroasă pe o anume suprafață — I-a urmărit cu talentul său pe „Cei șapte contra Tebei”; 6. Compozitorul celor „Șapte cîntece pe versuri de Clemint Marot” — Comparativ; 7. Autorul piesei corale „Treize roze” (Emil) — Bătaie de tobă; 8. Patru — Mare matematician elvețian, cu însemnate contribuții în domeniul teoriei numerelor; 9. ...Dumitrescu, compozitorul muzicii pentru spectacolul „Doi țărani și cinci cărliani” (1942) — Parnesc de la abac (fem.); 10. Cu eficacitate zero — Număr... cotidian; 11. Făcută de două parale — Cu două stele pe umăr (fabr.).

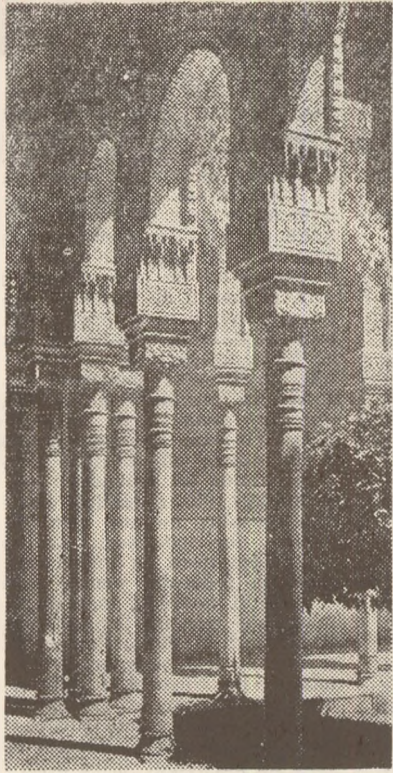
VIOREL VILCEANU

In orice colț al țării cereți

CRONICA

- Abonamente pot fi contractate la toate oficiile de difuzare a presei și la factorii poștali.
- Pentru vînzarea cu bucată adresați-vă chioșcarilor din raza domiciliului dv., în vederea sporirii comenzilor.

Castele în Spania



„Alhambra” — Granada Espana

O noapte la Valencia

Să cobori în prima gară spaniolă, la Valencia. Să încerci pentru prima dată să pronunți Balencia—cu un V eterat spre B cum zic cei de acolo. Să schimbi câteva cuvinte, primele, mai mult cu tine decât cu alții pentru că ești singur și prima oară străin. Valencia este oare un cîntec sau un oraș? E amestecat totul în gînd ca și în vedere, ca și în cuvinte. Întii cuvintele care m-au adus pînă aici: Geron, Barcelona, Tarragona, Castellon. Apoi castelele, care există aici, sînt castele în Spania. În sfîrșit, starea de a cobori, ziceam, într-o gară spaniolă, de parcă ai spune, într-o piață persană. E greu să mă desprind încă de vorbe, de vise, stau încă în imaginație, plutesc și nu cred.

Poate întîmplarea face ca primul lucru pe care îl vezi cînd ieși în piața gării din Valencia să fie Plaza de Toros, acea arenă a coridei, cu aspect antic, gladiator. Exact în dreapta gării de nord, estacion del Norte, simți în nări cîntecul acela trist dar masculin, pe care o să-l vezi, la prima luptă cu tauri, și auzi mirosul de sînge amestecat cu nisip galben, olé! Nu mai încapă îndoială, ești în Spania. Poate dacă în loc de Plaza de Toros aș fi întîlnit o altă piață aș mai fi sperat că sînt încă la Geneva, ori la Viena, ori la București, exact drumul invers pe care l-am făcut. Dar așa, prima arenă de tauri, nu în film, nu în fotografie, te amețește. E roșie, de culoarea singelui vested, maiestoasă, tăcută. Prin ziduri zumzăie ciocotul zilelor de luptă... Acum, spre seară, colcăie în jurul pieței pașii mărunți, ritmași de suflare centaură, ai matorilor de altădată. Altădată fiind ieri, ori mine, mai bine că nu azi. E liniște în și pe lângă Plaza de Toros din Valencia și e bine, că-i așa.

Alfel Valencia e un oraș ca toate celelalte. Pe avenida José Antonio se circula intens și se lasă întinerul. Clădiri de 10—12 etaje stau aproape indiferente pe sîmba și pe dreapta de parcă ar fi fost firese, vai, cît de firese e totul în lume, să existe și să nu participe la gîndul tău.

Să treci apoi peste riul Turia, peste un pod cu nume stupid de îngerec, punte Angel Custodio, îngurul păzitor și apoi pe un bulevard lung cît numele lui, avenida del Doncel Luis Felipe Garcia Sanchez pînă la El Grao, care nu știi ce este, dar îți place cum sună, în preajma Mării Mediterane. Se simte miros de peste viu și albastru. E sigur, Mediterana e albastră și din această pricină se confundă cu cerul.

Înapoi în Plaza de Caudillo este o mare de flori, deși se face noapte între timp și luminile le concurăză supleșea și parfumul. Mercado de flores, un fel de supermarket de flori se închide în somn. Rămîn rococoul și barocul de tip valencian iluminate pe fațada bisericilor sfinților Ioan, ori statura umbrală a coloanelor helicoidale de la Lonja. Edificiile poartă nume pluviale, cu discreție și modestie. Un palat rococo ce adăpostește muzeul național de ceramică se cheamă al marchizilor de două ape. Artele sînt pe drum, la îndemîna oricui, deci acesta este barocul spaniol, la Iglesia y torre de Santa Catalania, acel turn din secolul 18 considerat drept cel mai frumos din Spania. Goticul invadează și el în Piața Zaragoza, prin Poarta apostolilor a bisericii Catedrale.

Și totuși e liniște și noapte la Valencia, în orașul vechi, aglomerat, dezordonat, cu străzi pe care te poți rătăci. Mediterana a intrat în cer, s-au închis porțile Universității literare și a adormit sfîntul Vincent, unul din cei trei martiri ai Spaniei, în casa sa natală de lângă Piața Tetuan.

vrut tînuit, dar al lui să vadă pînă departe. Alcazaba doar, cu turnurile ei de apărare se lasă privită de jos ca să amintească puzerea zidurilor și tăcerea beciurilor de nefîtoarcere. Bogăția arabă nu este niciunde ostentativă, exterioară. Nu are nimic din trufia etalată a granzilor de la Aranjuez, de pildă. Nu sfidează mulțimea care pe Sacromonte, în vecinătatea Alhambrei trăiește și azi în grote săpate în stîncă. Un anume egoism rafinat foarte asemănător cu discreția, dar de altă structură, pune bariere între lumea de afară și cea dinăuntru cu o mască a austerității și a pauperității mimate. Dar în spatele zidurilor incredibilul capătă forme reale, frumusețea înfrînge orice superlativ.

În Casa Real, tot ceea ce rafinementul și risipa arabă au putut da se calculează pe milimetru pătrat. Curțile interioare, dintre care cea a leilor este celebră, cu colonade fragile de o delicatețe feminină, saloanele, grădinile înflorite după voința altei Semiramis, balcoanele și fîntinile depășesc orice imaginație. Peretii parcă sînt filigranași și lasă să treacă prin ei numai lumina violacee a unui soare constrîns să răcorească. Cupolele absorb zgomotele cavității liliiale și toate ungherele, coridoarele, altele decât ale lui Robbe-Grillet, cer și impun liniște. Lungile meditații arabe sau poveștile nopților impare stau pe o muchie sensibil aleasă între viață și neființă. Arhitectura interioară a Alhambrei încearcă să copieze spațiul eternității. Pare totuși gîndit și nu pus doar spre desfătarea ochiului.

În Generalife, un castel pus în afara zidurilor cetății, ca un loc de exil pentru infanții nesupuși plouă cu oleandri și miroase a fîntini. Desigur, durerea exilului temporar nu vroia să fie dect un atac asupra onoarei, dar nicidecum unul asupra frumuseții. Grădinile de aici, ca și cele din Alhambra te plimbă pe alei labirintice mărginite de ziduri joase pînă la brîu. Rațiunea acestora va fi fost de a nu permite descoperirea integrală a arpeggiilor florale și de a pretinde degustarea lor pe îndelete, cu un soi de sadism al tainei estetice. La Alhambra înveți să privești amănunțit, cu răbdare, nu poți fura frumosul fără efort. La Alhambra ai impresia că a vedea este o artă. Poate de aceea pe unul din turnurile Alcazabei, pe o placă de marmură stau înscrise tulburătoarele cuvinte ale lui F. A. de Icaza: Fă-ți pomană, femeie, căci nu există în viață nimic mai rău, decât pedeapsa de a fi orb în Granada (Dale limosno, mujer, queno hay en la vida nada, como la pena de ser ciego en Granada).

Valentin TAȘCU

DEZARMAREA, deziderat major al umanității

România a asociat întotdeauna dezarmarea, prin consecințele sale pe linia eliberării unor fonduri uriașe, cu dezvoltarea ca beneficiară a unui asemenea proces. Spirala cheltuielilor militare a ajuns în 1974 la astronomică cifră de aproximativ 270 miliarde dolari anual. Înarmările absorb uriașe capacități științifice, umane și mijloace tehnice. Comunitatea internațională nu poate rămîne indiferentă la această situație. „Considerînd că situația internațională, deosebit de gravă, sublinia tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, amenință bunăstarea, libertatea, pacea și însăși viața popoarelor, adresăm, de la acest înalt forum al partidului și poporului nostru, tuturor statelor, guvernelor și popoarelor, chemarea solemnă de a acționa cu toată răspunderea, pînă nu este prea târziu, pentru salvarea omenirii de la un război distrugător, pentru soluționarea tuturor problemelor dintre state pe calea pașnică a tratativilor, în interesul tuturor națiunilor!

Avem marea răspundere în fața popoarelor noastre, a întregii omeniri să facem totul pentru a deschide calea unei epoci de colaborare și pace, într-o lume a dreptății și libertății sociale și naționale”.

Într-o lume în care se afirmă tot mai puternic principiul egalității statelor, al respectului față de suveranitatea și independența de stat, într-o lume în care dreptul forței și al presiunii este tot mai mult repudiat, locul său luîndu-l forța dreptului internațional, al dialogului pașnic și al tratativilor, ponderea armelor, a „argumentelor” cu care acestea vor să se identifice apare din ce în ce mai anacronică, mai periculoasă chiar prin ceea ce ar putea ea deveni ca negare a așteinderii politice în care s-au angajat astăzi majoritatea statelor lumii. Nimeni nu contestă astăzi necesitatea destinderii și nici pașii pozitivi înregistrăți pe această cale. Și totuși, noul curs nu este ireversibil, iar, în bună măsură, acest lucru se datorează lipsei unor progrese substanțiale în direcția dezarmării. Intensificarea înarmărilor, stocarea de noi și noi arme nimicitoare, creșterea cheltuielilor militare creează grave pericole pentru securitatea tuturor popoarelor.

România consideră că în domeniul dezarmării este necesar să se treacă de la vorbe la fapte, să se adopte măsuri concrete de oprire a înarmărilor. În acest context, de o deosebită însemnătate este programul concret de dezarmare cristalizat de Congresul al XI-lea al P.C.R.: adoptarea de măsuri de înghețare și reducere treptată a bugetelor de război, de interzicere a folosirii armelor termoculare și a altor arme de distrugere în masă; asumarea solemnă de către fiecare stat care deține arme nucleare a obligației de a înceta producerea de noi arme și de a trece la distrugerea celor existente — în cadrul unor acorduri corespunzătoare; trecerea la crearea de zone denuclearizate, la lichidarea bazelor militare străine, la reducerea treptată a efectivelor forțelor armate naționale, la retragerea trupelor de pe teritoriile altor state; reducerea, în prima etapă, a trupelor și armamentelor, a cheltuielilor militare cu cel puțin 10—15 la sută, mai substanțial în țările mari, cu armate puternice; dezvoltarea încrederii și colaborării între state pentru a face posibilă desființarea blocurilor militare antagoniste, încetarea oricărei propagande de război; participarea tuturor statelor interesate, pe o bază larg democratică, la stabilirea de măsuri concrete în domeniul dezarmării generale și, în primul rînd, a dezarmării nucleare; îmbunătățirea activității Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, organizarea pe baze democratice a lucrărilor tuturor conferințelor și organismelor consacrate dezarmării; informarea sistematică, prin dări de seamă periodice, cel puțin semestriale, a opiniei publice internaționale asupra activității ce se desfășoară în privința dezarmării.

Poziția României în problemele dezarmării vine în întîmpinarea unor deziderate majore ale umanității. Ea vizează ireversibilitatea cursului spre destindere, securitate și cooperare.

Radu SIMIONESCU

lumea în literatură

DACĂ VREȚI UN PUI DE CASTOR...

↑ n delectabila carte a lui Romulus Dianu, Fauna bufonă, pseudo-zoologică deopotrivă spiritual și științific, citim în capitolul intitulat Castorul, sau concepția — patru-pedă — a arhitecturii: „Dacă omul n-ar fi acoperit pămîntul cu construcțiile lui nemuritoare și legendare — uneori depășind chiar modelul natural, iar natura devenind materia primă în mina omului, fiul ei cel mai desăvîrșit — treaba aceasta inginerescă ar fi făcut-o Castorul. Cum ar fi evoluat lumea, în această ipoteză, este greu s-o spunem”.

M-am reîntors la aceste pagini după ce am citit, în această iarnă pe care a mîncat-o lupul (lupul — o altă victimă a prejudecăților omului despre făpturile necuvîntătoare) un reportaj de mare temperatură umană, scris în Singurătățile Nordului: Oameni și animale de Grey Owl, pe numele său adevărat Wa-Sha-Quon-Asin. Născut în 1888 (tătu scotlan mama apasă), cel care avea să fie supranumit Grey Owl („Bufnița cenușie”), după cîțiva ani petrecuți în Anglia revine în America de Nord unde este adoptat de indienii Ojibways cărora le datorează, cum avea să recunoască el însuși „tot ceea ce cunoaște despre viața sălbatică și înțînța secretă a pădurilor”. Vinător cu capcane, vîslas și hamal, pădurar și, în 1914, voluntar în armata canadiană care a luptat în Franța, din nou vinător pentru ca apoi să devină îmblînzitor și ocrotitor al castorilor, iar în ultima instanță scriitor — iată cartea de muncă a lui Grey Owl. O „carte de muncă” este și Oameni și animale (apărută la editura „Junimea” în 1974), intrucît, mărturisește autorul, „degetele mele adevărate arse de focurile de tabără, înțepenite din cauza mînuirii padelei și a sâniilor încărcate pe care le-am tras pe zăpadă se pretează mai ane-

voie sarcinii pe care le-o impun”, scrisului adică. Cu toate aceste precauții — pe care în nici un caz nu trebuie să le suspectăm de falsă modestie — Grey Owl dovedește reale aptitudini de povestitor, cartea sa fiind o dare de seamă nu doar asupra investigației Poporului Castor ci și un eseu despre solidaritatea în singurătate, o încercare de a reconstitui vechea unitate om-natură. Se străbat aci nu doar spațiile înghețate ale Nordului, nu doar Singurătăți geografice. Se străbat spațiile interioare ale adaptării singurătății umane, cartea refăcînd, în esență, experiența a doi oameni, soț și soție, în mijlocul unei naturi considerată, de la distanță, nepriemnică sau inaccesibilă dar căreia ei știu să-i găsească punctele sensibile, să-i descifreze limbajul și, chiar, să închege o comunicare.

Dar castorii? Intruiziunea în viața acestui „popor” (oare trebuie ghilimele?) are dimensiuni sistice, de poezie aspră și uneori absurdă. Și cu toate acestea... Construcțiile lor subterane, receptivitatea la toate semnele de bunăvoință ale omului l-au făcut pe Grey Owl să vorbească de „obscura viață mentală a acestor animale”, fără a le atribui însă însușirile inteligenței umane. „Dacă totuși avem impresia că unele dintre însușirile lor seamănă cu ale noastre, aceasta se datorește faptului că, fără ca noi s-o știm, animalele le-au avut dintotdeauna”. Cuvintele lui Grey Owl vin parcă în succesiunea versurilor lui Whitman dintr-un poem despre aceste animale „atît de placide și rezervate” care „îmi aduc semne de recunoștință pe care le-am dat-o însumi. Mă fac să înțeleg în mod lămurit că aceste semne se află în posesia lor”.

Nicolae TURTUREANU

CRONICA

săptămînal politic - social - cultural

colegiul de redacție:

LIVIU LEONTE,
ANDI ANDRIEȘ,
N. BARBU,

redactor șef
redactor șef adj
redactor șef adj

ȘTEFAN OPREA, secretar g-ral
de redacție
VASILE CONSTANTINESCU